№ 38 ՇԱԲԱԹ, 21 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1915 ՇԱԲԱԹ, 21 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 38

ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

Վարվառէ Վասիլիէվնա Թամամշեանը խորին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր թանգագին փեսայի՝

ԻՇԽԱՆ
ՆԻԿՈԼԱՅ ՐԷՎԱԶՕՎԻՉ ԷՐԻՍՏՕՎԻ

յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրվարի 18-ի առաւօտեան։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, շաբաթ, բնակարանից (Գանովսկի № 23), առաւօտ. ժամը 9½-ին դէպի Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Դիդուբէի վրաց գերեզմանատանը։

99. 2—2

Կիրակի, փետրվարի 22-ին, ժամը 12-ին, Ալէքսանդրապոլի հայ կաթոլիկների ս. Աստուածածնի Վերափոխման եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվելու է հոգեհանգիստ մեր հանգուցեալ մօր

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ՄՈՒԲԱՅԵԱՋԵԱՆԻ

մահվան խօթնեակի առիթով։ Յայտնելով մեր բարեկամներին, խնդրում ենք ներկայ լինել հոգեհանգստին։

100. 1—1 Մուբայեաջեան ամուսիններ

Կ. ՊՈԼԻՍԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

Պետական Դումայի նիստի ժամանակ արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովի արտասանած ճառի այն մասը, որ վերաբերում է նեղուցներին և Կ. Պոլսին, առաջ է բերել բազմաթիւ մեկնաբանութիւններ զանազան երկիրներում և գլխաւորապէս Անգլիայում։

Ի նկատի ունենալով, որ այդ ճառից յետոյ Պետական Դումայի անդամ Միլիւկովը իր տարած զեկուցումների մէջ մեկնաբանեց Սազոնովի ճառն այն մտքով, թէ Ռուսաստանը ձգտում է գրաւել Կ. Պոլիսը, Անգլիայում հասարակական կարծիքը յուզվեց և պարլամենտում հարցապնդումն եղաւ անգլիական արտաքին գործերի մինիստր սըր Էդուարդ Գրէյին, թէ արդեօք կայացե՞լ է որևէ համաձայնութիւն դաշնակից պետութիւնների միջև այն մասին, որ Կ. Պոլիսը անցնէ Ռուսաստանի տիրապետութեան։ Մինիստր Գրէյ խուսափել է՝ որոշ և դրական պատասխան տալուց և ասել է միայն, թէ անգլիական կառավարութիւնը համաձայն է, որ նեղուցները բացվեն ռուսական նաւերի առաջ և թէ ինքը ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովի ճառի մէջ չէ նկատում այնպիսի բացորոշ յայտարարութիւն, թէ Ռուսաստանը որոշել է գրաւել Կ. Պոլիսը։ Այսպիսի խուսափողական պատասխան սըր Գրէյը, քաղաքագէտների կարծիքով, ստիպված էր տալ այն պատճառով, որ հասարակական կարծիքը Անգլիայում և նոյնիսկ համայնքների պալատում բաւականաչափ պատրաստված չէ այդ հարցի համար, որովհետև որքան էլ Անգլիան, իբրև դաշնակից, պատրաստ է աջակցել Ռուսաստանին, բայց նրա մէջ գոյութիւն ունեն այն հակառակորդները, որոնք Կ. Պոլիսը ռուսական տիրապետութեան ներքոյ ընկնելու գաղափարը վտանգաւոր են համարում Անգլիայի շահերի համար։

Այդ հարցը, այն է Կ. Պոլիսը Ռուսաստանի կողմից գրաւվելու հարցը անհագին յուզմունք և շփոթութիւն է առաջ բերել նաև Բուլղարիայում, Ռումինիայում և Յունաստանում, որոնցից ամեն մէկը նոյնպէս իր աչքը տնկել է Կ. Պոլսի վրա. մանաւանդ Յունաստանը իրան ուղղակի համարում է օրինաւոր ժառանգ՝ տիրանալու Կ. Պոլսին, իբրև բիւզանդական կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքին։

Անկասկած, Բուլղարիայի, Ռումինիայի և Յունաստանի յաւակնութիւնները կարևոր նշանակութիւն չունեն, որովհետև դժուար թէ դաշնակից պետութիւնները՝ Անգլիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանը, երբ յաղթական դուրս գան պատերազմից, համաձայնեն Կ. Պոլիսը տալ այդ փոքր պետութիւններից մէկին, որոնք ոչ մի զոհ չեն արել, ոչ մի կաթիլ արիւն չեն թափել և մասնակից չեն եղել պատերազմին։ Նրանց իրաւունքը, որ կամենում են հիմնել պատմութեան վրա, խիստ կասկածելի է։

Ուստի հարց է ծագում, թէ երբ Դարդանէլը վերցվի ռմբակոծութեամբ անգլիական և ֆրանսիական նաւերի ձեռքով և Կ. Պոլիսը գրաւվի, ո՞ւմ պէտք է պատկանի նա։

Յայտնի է, որ ռուսական որոշ շրջաններ և հոսանքներ, գլխաւորապէս սլավոֆիլները, գլխաւորութեամբ Դոստոևսկու և Խոմեակովի, ահագին և առաջնակարգ նշանակութիւն են տուել Կ. Պոլսին, իբրև Ցարգրադի։ Տիրել Ցարգրադին—դա եղել է ռուս հայրենասէրների անուրջը, փայփայած երազը։ Եւ ահա այսօր այդ անուրջը, երազը, փայփայած գաղափարը իրականանալու վրա է, ուստի ոչ միայն ռուս սլավոֆիլները, ազգայնականները, այլև ազատամտականները և ռուս դիպլոմատիան համարում են «ազատ ծովին» հասնելը, այսինքն նեղուցների և նրանց հետ Կ. Պոլսի միացումը Ռուսաստանի հետ, ռուսական ազգային հիմնական նպատակներից մէկը և յայտնում, որ դաշնակից պետութիւնները արգելք չեն հանդիսանայ վերջ ի վերջոյ Ռուսաստանի այդ պատմական ձգտման։

Սակայն, ինչպէս գիտենք, Անգլիան և Ֆրանսիան առաջներում միշտ հակառակ են եղել Ռուսաստանի այդ ձգտման և աւելի նպատակայարմար են համարել Կ. Պոլիսը իր նեղուցներով կամ չէզոք և ազատ յայտարարել, կամ յանձնել որևէ մի փոքրիկ չէզոք պետութեան, օրինակ՝ Բէլգիայի, Դանիայի ձեռքը։

Իսկապէս, եթէ Ռուսաստանը կարողանար գրաւել Կ. Պոլիսը, ամենքը կը հաշտվէին կատարված իրողութեան հետ։

Այժմ, երբ Ֆրանսիան և Անգլիան են սկսել պատերազմական գործողութիւնները Կ. Պոլսի դէմ, երբ անգլիական և ֆրանսիական նաւերն են ռմբակոծում Դարդանէլի ամրոցները, ուրեմն և նրանք պէտք է վերցնեն Կ. Պոլիսը, դժուար է ասել, թէ ինչպէս է վճռվելու Կ. Պոլսի բաղդը։ Համենայն դէպս պէտք է իմանալ, որ դեռ Նիկոլայ I կայսրը, սկսելով պատերազմը Թիւրքիայի դէմ, իբրև պատերազմի նշանաբան առաջ էր քշում ոչ թէ ճնշված, ստրկացած ազգերի ազատագրութիւնը, այլ միայն այն հանգամանքը, որ Ցարգրադը պէտք է պատկանէ Ռուսաստանին, որպէս զի սա կարողանայ իրագործել լիակատար կերպով իր համաշխարհային-պատմական կոչումը—լինել ամբողջ օրթոդոքս աշխարհի ղեկավար կենտրոնը։

Կ. Պոլսի գրաւումը Ռուսաստանի կողմից ահագին նշանակութիւն կունենայ և հայկական հարցի լուծման եղանակի և չափի վրա։ Դրա մասին առանձին կը խօսենք։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

19 փետրվարի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Փետրվարի 18-ին կովկասեան զօրքի ճակատում փոփոխութիւն չեղաւ։

ԴԱՐԴԱՆԷԼԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
18 փետրվարի

ԼՈՆԴՈՆ.—Ռազմական գործողութիւնները Դարդանէլում վերսկսվեցին։ Երկուշաբթի, առաւօտեան ժ. 11-ին, «Տրիումֆը», «Օկէանը» և «Ալբիոնը» մտան նեղուցը և ռմբակոծեցին № 8 բերդը։ Ուայտկլիֆի մարտկոցները, բերդերը, դաշտային թնդանօթները և գաուբիցները պատասխանում էին։

Հետախուզումներ կատարած հիդրոպլանները տեղեկացրին, որ երեկոյեան դէմ նրանք նկատեցին, որ մի շարք նոր դիրքեր են պատրաստված մարտկոցների համար, որոնց վրա, սակայն, դեռ թնդանօթներ չեն դրված։

Հակաականնաւերը, օգտվելով մթութիւնից, մտան նեղուցը 1½ մղոն ներս և ականներ նետեցին Կեֆեզ հրուանդանում թշնամու կրակի տակ։ Մեր կորուստները միայն 6 վիրաւոր եղան։

Բուլաիրի մօտ 4 ֆրանսիական զրահանաւ ռմբակոծեցին թշնամու մարտկոցները։ Դրանից առաջ նեղուցի մուտքի մօտ դաշնակից նաւատորմը ոչնչացրեց 6-ից մինչև 11 դիւյմանոց 19 թնդանօթ, 11 փոքր թնդանօթ, 4 հատ Նորդէնֆելդի թնդանօթ, 2 պրոժեկտոր և №№ 6 և 3 բերդերում գտնուող վառօդի պահեստները։

Երեքշաբթի «Կօնօպուսը», «Սվիֆտշուրը» և «Կորնվալիսը» ռմբակոծեցին № 8 բերդը։ Այդ ռազմանաւերի վրա ուժեղ կրակ բացեց № 9 բերդը դաշտային մարտկոցների և գաուբիցների հետ, բայց այդ բերդը վնասվեց և լռութեան դատապարտվեց ժամը 4 և 50 րոպէին։ Զրահանաւերը հեռացան ժամը 5 և 30 ր.։ Բոլոր ռազմանաւերը ստացան որոշ վնասուածքներ։ Մարդկային կորուստներ բոլորովին չեղան։ Վիրաւորվեց միայն մէկը, այն էլ թեթև։

Հիդրոպլաններն այնուհետև անկարող եղան շարունակել իրանց հետախուզումները՝ աննպաստ եղանակի պատճառով։

Ականներ որսալը շարունակվեց ամբողջ գիշերը։ Ռուսական «Ասկոլդ» յածանաւը միացաւ Դարդանէլում գործող ծովային ույժերին։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Սենատում արդարադատութեան նախկին մինիստր Դիսէսկուն դիմեց կառավարութեանը հարցապնդումով, որի մէջ մատնանշված է, թէ եւրոպական շահերը Կ. Պոլսի նեղուցներում լուծման մօտ են, և հարց է ուղղված կառավարութեանը, թէ կարո՞ղ է նա, արդեօք, տալ ձևական հաւաստիացումներ, որ այդ հարցը չի լուծվի առանց Ռումինիայի մասնակցութեան։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
18 փետրվ.

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից տեղեկութիւն է ստացվել, որ Էնվէր-փաշան ներկայ րոպէին գտնվում է Կ. Պոլսում, բայց նրա հեղինակութիւնը ընկել է վերջնականապէս։ Թալէաթ-բէյը չէ կամենում նրան ընդունել։

«Բրէսլաու» յածանաւը կանգնած է Բոսֆորում, հնարաւորութիւն չունենալով ծով դուրս գալ։

Յոյն և օտարազգի ազգաբնակութիւնը խմբերով փախչում է Կ. Պոլսից։

(Լրագիրներից)

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են. «Սալոնիկից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Դարդանէլում ռմբակոծութիւնը տեղի է ունենում ամեն օր արևածագից մինչև գիշեր։ Կ. Պոլիս են տարված աւելի քան 500 նոր վիրաւորներ Դարդանէլից։ Վիրաւորների թւում են 23 գերմանացի օֆիցեր»։

◆ «Н. В.»-ն գրում է. «Թիւրքերի պարտութիւնը լիակատար է։ Աջարան կորցնելուց յետոյ, Թիւրքիան զրկվեց վերջին յենակէտից ամբողջ սահմանամերձ շրջանում և Լազիստանի ծովափում։ Թիւրքերի գործողութիւնները Անդրճորոխեան երկրում կարելի է համարել վերջացած։ Մնացել է մի փոքր շրջան Արդուինի վիճակում, որից թիւրքերը կարտաքսվեն շատ կարճ ժամանակամիջոցում»։

◆ Դաշնակից նաւատորմը Դարդանէլում գործում է նոր տեսակի գործիքներով ականներ որսալու համար։

◆ Գերմանական մամուլը պահանջում է, որպէսզի աւստրիական նաւատորմը արգելք լինի դաշնակից նաւատորմի գործողութիւններին Դարդանէլում։

◆ Հաւաստիացնում են, որ Ցարգրադի վրա յարձակումը նախատեսված է ամենամանրազնին կերպով։ Ցարգրադում սկսվել է սով, ազգաբնակութիւնը սարսափահար է. էլեկտրականութիւնը և գազը չեն գործում քարածուխի պակասութեան պատճառով։

◆ Բոսֆորից բոլոր չէզոք առևտրանաւերը հեռացել են։

◆ Սոֆիայից՝ տեղեկացնում են, որ այնտեղ յամառ կերպով խօսվում է, թէ անգլիական զօրքերը ափ են իջել Սալոնիկ։

◆ Սօուջ-Բուլաղում սկսվել են արիւնահեղ ընդհարումներ թշնամի քիւրդ ցեղերի միջև։

◆ Բուլգարիան վերջին ժամանակ ահագին թւով ռազմամթերք է փոխադրում Թիւրքիայի համար։

◆ Կովկաս է մեկնել Բուլգարիայից հայ կամաւորների նոր խումբ։

◆ Թրակիայի թիւրքաց զօրքերը կենտրոնանում են Գալիպոլիում և Բուլաիրում։

◆ Կ. Պոլսից գերմանական և աւստրիական դեսպանատները փոխադրել են իրանց արխիվները Վիեննա։

◆ Պարսկաստանի մէջլիսին առաջարկութիւն է ներկայացված արտաքսելու բոլոր եւրոպացի-պաշտօնեաներին։

◆ Մեր սեփական թղթակից Ասրպետը հաղորդում է մեզ, որ պատերազմի սկզբից՝ 1914 թ. հոկտեմբ. 18-ից մինչև ներկայ փետր. 18-ը Ջաջուռի թունելից անցել են և Ռուսաստանի ներքին նահանգներն ուղարկվել թիւրքական պատերազմական գերիներ և վիրաւոր գերիներ՝ 4 փաշա, 337 զաբիթ (սպայ) և 17,675 ասկեր, համիդիէ և չետա։ Ընդամենը 18,016 հոգի։

ՃՈՐՈԽԻ ԱՐԻՒՆԱՆԵՐԿ ԱՓԵՐԸ

(Սեփական թղթակցից)

I

Նախընթաց գրութիւններով ընթերցողին ծանօթացրի Արդանուշի, Տանձոտի, Օլթիի թաթարական հօրդաների սրածութիւնների և դաժան կոտորածների հետ։ Ճորոխն իր ակունքից սկսած մինչև Բաթում, Սև-ծովի ափը ամբողջապէս արիւնով ներկվեց վերջին պատերազմի սկզբից մինչև այսօր։ Այդ կատաղի սրընթաց գետը դեռ սպառնում է՝ էլ սոսկալի արկածների և զարհուրելի արիւնհեղութիւնների հանդիսավայր դառնալ։

Թէ ի՞նչ է կատարվում Թիւրքիայի մռայլ խաւերում, Կիսկիմում և Ճորոխի բնի ափերում, իսլամի տիրապետութեան տակ, չի կարելի առայժմ իմանալ. բայց Ճորոխի երկու մեծ վտակների՝ Թորթումի և Օլթիի ափերը ակունքներից՝ Թօզլակից և Բարդուզից սկսած մինչև Կոլիկ գիւղը այնպիսի զարհուրելի արիւնհեղութիւնների հանդիսավայր է դարձած, որ մեր պատմական շրջանում երբէք տեղի չէր ունեցել ոչ Չինգիզ խանի, ոչ Բուղայի և ոչ էլ Լէնկ-Թիմուրի օրերին։ Բաշէնի Ենիքէօյից սկսած, Շաքարլու, Իդ, Նարիման, Օլթի, Կօձոր, Բանակ, Օլոր, Թաւուսկէր մինչև Կոլիկ, թէ պատերազմի դաշտավայրում և թէ գիւղերում իրանց բնակարաններում մահմեդականների ձեռքերով և թագստոցներում կոտորված տեղացի քրիստոնեաների, ռուս զօրքի ու կօզակի արիւնը հեղեղեց Օլթիի վտակը և գնաց ներկեց Ճորոխի գետը։

Արդանուշ վտակի, Տանձոտի Ջուրաքլու-ջրի հեղեղով Արդանուշ հասած հայ ժողովրդի արիւնը, Արդանուշի Չէհէնեմ-դէրէ թափված անմեղ արհեստաւորների և առևտրականների դիակներից վազած լճացած արիւնը գնաց միանալու Օլթիից եկած անմեղների արիւնին, որ գնան առաջ՝ Ճորոխի մի ուրիշ դտեր՝ Շաւշէթի վտակի ափերին ապրած թշուառ հայ ժողովրդի արիւնով վարարված ջրերի հետ միանալու, որ իջնեն միասին Արդւին, վերցնեն նոյնտեղի ժողովրդից քամված արիւնն ու դիակը, գնան միասին Սև-ծով։

Մահմեդական հրոսակների անգթութիւնն այնտեղ հասաւ, որ նրանք առանց խնայելու 7-ամեայ տղայից մինչև 90-ամեայ ալևոր կոտորեցին, որպէսզի ջնջեն քրիստոնէութիւնը Կովկասից, կոտորեն հայութիւնն իր բնի մէջ, որ անարգել տիրեն Կովկասին։

Թէ ի՞նչ գազանութիւններ կատարեցին Օլթի-Բարդուզ-Սարըղամըշի շուրջը, մասամբ պարզվեց աշխարհին։ Դժոխային տանջանքներով նախ հայի ինչքը կողոպտեցին և ապա կոտորեցին։ Այդ մասին սրտաճմլիկ նկարագրութիւն են անում ողջ մնացած տանձոտեցի և արդանուշեցի կանայք։ Իսկ ի՞նչ կատարվեց Շաւշէթի Օքրօբագէտ գիւղում՝ ուր 230 տուն հայ կար (1239 հոգի), Սաթլէշ գիւղում՝ ուր 80 տուն հայ կար (472 հոգի), Մամանէլիսում՝ ուր 15 տուն և Փխիկուրում՝ ուր դարձեալ 15 տուն հայեր էին ապրում, այդ մասին ոչինչ յայտնի չէ դեռ։ Պէտք է ընդունել միայն, որ, ամենայն հաւանականութեամբ, այդ չորս գիւղի հայ անզէն ժողովուրդը վաթսունից աւելի թուրք գիւղերի զինված հրոսակների համար—որոնք, ի դէպ ասած, կատարելապէս զինված էին—միմիայն զոհեր են եղել։

Ով որ ծանօթ է Իմերխեվ և Շաւշէթ վտակներին, նա համոզված է, որ այդ գաւառը ռուս. զօրքը ոչ մի կողմից չէր կարող մտնել։ Օլթիից Իմերխեվ գալու համար հարկաւոր է 250 վերստ լեռներից, ձորերից և կիրճերից անցնել, որպէսզի կարելի լինի մտնել այդ գաւառը։ Կամ թէ Տրապիզոնից կամ Րիզէից աւելի սրակող լեռներից և սոսկալի մութ անտառներից ու խորխորատներից պէտք էր անցնել, որպէսզի հնարաւոր լինէր մտնել Իմերխեվ և ժողովրդին ազատագրել։ Այն ինչ, թիւրքական պատերազմն սկսելուն պէս, դեռ եւս հոկտեմբերի վերջերին, Իմերխեվը բարձրացրեց ապստամբութեան դրօշակ և Օքրօբագէտի, Սաթլէշի, Մամանէլիսի և Փխիկուրի աղջիկները յափշտակվեցին և տարվեցին զանազան բէգերի ու աղաների տները։

Ոչ Կարսի, Արդանուշի, Գեօլայի վրայից զօրք գնաց Իմերխեվ, ոչ էլ Ախալցխայից ու Քութայիսից, այլ Աջարայից եկան լազերը, միացան տեղիս թուրքերին և գրաւեցին ամբողջ գաւառը։ Ամբողջ տեղիս երիտասարդութիւնը Իթթիհադի կամաւոր է գրվել, և ամեն մի լազ ունի իր կատարելագործված հրացանը, որ ստացել է Բաթումից։

Ասրպետ

Ալեքսանդրօպոլ

ԱՍՈՐԻ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պարսկաստանից փախած և Թիֆլիսում ապաստանած ասորի փախստականները, որոնց թիւը հասնում է մօտ 2000-ի, խիստ կարիքի մէջ են։ Դրանց օգնութիւն է ցոյց տալիս էկզարխատին կից եղած կոմիտէտը և քաղ. ինքնավարութեան մէջ եղած կենտրոնական յանձնաժողովը, որը տուել է նրանց մինչև այժմ 4000 րուբլի։ Բայց և այնպէս կարիքը մեծ է, և այդ պատճառով նրանք հետևեալ հեռագիրներն են ուղարկել Եւրոպայի և Ամերիկայի բարձրաստիճան անձանց։

Պարոն Դիւկատօն, Սալմաստի ֆրանսիական միսիայի հոգևոր առաջնորդը, որ փախստական ասորիների հետ եկել է Թիֆլիս, այստեղի ֆրանսիական հիւպատոսի միջոցով Պետրոգրադ, ֆրանսիական դեսպանին ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը Հռոմ փոխադրելու համար՝ կաթոլիկական պրոպագանդայի գլխաւոր կարդինալ Գոտիի անունով.

«Ուրմիայի քրիստոնեաները կոտորվեցին. ֆրանսիական եպիսկոպոս Վօնտագը (Հռոմի պատուիրակը) վտանգի մէջ է. օգնութիւն ենք խնդրում փախստական ասորիների համար Թիֆլիսում։ Այս հեռագիրը պէտք է յանձնվի Հռոմի պապին»։

Ասորի-ինտելիգենցիան, որ այժմ ապրում է Թիֆլիսում, Անգլիա՝ Քենտերբերիի արքեպիսկոպոսին ուղարկել է այս հեռագիրը.

«Քիւրդերը և թիւրքերը ոչնչացրին ասորի ազգաբնակութեան մեծ մասը Ուրմիայի

հովտում։ Կանայք և տղամարդիկ գերված են։ 10000 հոգի պահվեցին Ուրմիա քաղաքի ամերիկյան միսիայում միսիոներ դոկտոր Շէդի պաշտպանութեան ներքոյ։ Միսիային սպառնում է սով և թշնամիների յարձակում։ Ձեր միջնորդութեամբ, կոչով դիմում ենք անգլիական կառավարութեան և ժողովրդին խնդրելով օգնութիւն ցոյց տալ սարերի ժողովրդից կենդանի մնացած մասին, որին ոչնչացումն է սպառնում։ Խոնարհաբար պատասխանի ենք սպասում Թիֆլիսի անգլիական հիւպատոսի անունով»։

Ուրմիայից և Սալմաստից փախած ամերիկահպատակ ասորիները, Թիֆլիսի ամերիկական հիւպատոսի միջոցով Պետրոգրադի ամերիկական դեսպանին են դրկել այս հեռագիրը՝ Վաշինգտոն արտաքին գործերի մինիստր Բրայանին ուղարկելու համար.

«Փախստականները խնդրում են մինիստրին նիւթական օգնութիւն ցոյց տալ 12,000 ասորիներին, որոնք թաքնվել են ամերիկական միսիայում, Ուրմիայում, որի գիւղերը կողոպտված են և հրդեհված։ 14 օրվայ մէջ ամերիկական միսիան ծախսել է նրանց վրա 6000 րուբլի»։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
18—19 փետրվ.

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Նեմանի և Վիսլայի միջև մեր առաջխաղացումը շարունակվում է։

Գրոդնայի շրջանում, Սիմնոյի և Սեբէժի մօտ մեր զօրքերը նորից առաջացել են։

Օսսովէցի մօտ յամառ թնդանօթաձգութիւն է։

Նեդարնոյի արևելեան կողմում մեր զօրքերը հասան թշնամու խրամատներին, և Մօդարժէ ու Սիստրժանկա գիւղերի մօտ ձեռնակռիւ է։

Մլավայի և Խորժէլէի միջև մեր գործողութիւնները աջող են, և մենք գերել ենք 21 օֆիցէր ու 600 զինուոր։

Կարպատներում Օնդաւայի և Սանի միջև, չը նայած խոշոր կորուստներին, աւստրիացիք գիշեր ու ցերեկ շարունակում են անաջող յարձակումներ մեր դիրքերի դէմ։ Մեր զօրքերը վանում են այդ յարձակումները և գերում են մեծ թւով մարդկանց ու վերցնում են գնդակացիրներ։

Արևելեան Գալիցիայում աւստրիական յետապահ զօրամասերը աշխատում են ամրանալ Լուկվա գետի վրա և մինչև Նդուպօլ։

Անցեալ օրվայ ընթացքում Կարպատներում և Արևելեան Գալիցիայում գերել ենք 47 օֆիցէր և 3000 զինուոր և վերցրել ենք 16 գնդակացիր։

Գեներալ Բրուսիլովի փորձված զօրքերը շարունակում են վանել աւստրիացիների շեշտակի յարձակումները Կարպատներում։ Աւստրիացիների կորուստները շատ խոշոր են՝ նրանց օֆիցէրների վկայութեամբ։

Պրասնիշի մօտ ջարդվում են մանաւանդ արևելեան-պրուսական զօրքերը, որոնցով պարծենում էին գերմանացիք։

Գալիցիայի մեր գրաւած մասը կազմում է 60,000 քառակուսի վերստ տարածութիւն $6^1/_2$ միլիոն մարդ ազգաբնակութեամբ։ Այդ տարածութիւնը երկու և կէս անգամ մեծ է Բելգիայից։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.— Գալիցիայում ռուսների ունեցած աջողութիւնների պատճառով աւստրիական զօրքը նահանջել է Չէրնովից-Ցուրին զօրագծով դէպի Ֆրանցէնտալ, որպէսզի խուսափի շրջապատվելուց։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
18—19 փետրվարի

ՊԱՐԻԶ.—Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է.

«Սկսած ծովի մօտից մինչև Էն գետը տեղի է ունենում թնդանօթային կռիւ։ Գերմանացիք կէսօրին վերսկսեցին Ռէյմսի ռմբակոծութիւնը, գործածելով այնպիսի ռումբեր, որոնք հրդեհ են առաջ բերում։ Շամպայնում մենք շարունակում ենք առաջանալ և ամրացնել մեր դիրքերը։ Այստեղ ամբողջ 6 կիլօմետր երկարութեամբ մեր զօրքերը յարձակումներ են գործում։ Գերմանացիք իրանց խրամատները ետ են տարել մի կիլօմետր։ Պերտից դէպի արևմուտք մենք ընդլայնեցինք մեր դիրքերը անտառի մէջ։ Այս շրջանում մենք վանեցինք թշնամու մի քանի խիզախ յարձակումները, պատճառելով նրան ծանր կորուստներ»։

Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է. «Բէլգիայում մեր թնդանօթները կործանեցին թշնամու խրամատները։ Արրասի հիւսիսային մասում թշնամին տիրացաւ մեր խրամատներից մէկին։ Ռէյմսի ռմբակոծութիւնը տևեց ամբողջ օրը. թշնամին ամեն մի 3 րոպէում արձակում էր մի ռումբ։ Արգօններում թնդանօթաձգութիւն էր։ Վօկուա շրջանում մենք աջող առաջ ենք գնում»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
18 փետրվ.

ԱԹԷՆՔ.—Թագաւորի և Վէնիզէլոսի խորհրդակցութիւնից յետոյ, մինիստրների խորհուրդը, որին ներկայ էին քաղաքական կուսակցութիւնների բոլոր պարագլուխները թագաւորի նախագահութեամբ, քննեց Յունաստանի՝ պատերազմին միջամտելու հարցը։

Նիստի ժամանակ ամբոխը ցոյցով անցնում էր քաղաքի միջով, կազմելով երրեակ համաձայնութեան դեսպանների պատւին համակրական ցոյցեր։

Խորհրդի վճիռը յետաձգվեց մինչև փետրվարի 20-ը։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 փետրվ.

ՍԱԼՈՆԻԿ.—Սերբիա մեկնեց շոտլանդական Կարմիր Խաչի խումբը՝ բաղկացած 20 հոգուց։

ԼՈՆԴՕՆ. — Պարլամենտական օրգանում տպված է Գրէյի պատասխանը համայնքների պալատի անդամ Տենդի ուղղած հարցին, թէ հաղորդվե՞ց, արդեօք, Ֆրանսիային և Մեծ-Բրիտանիային և հաւանութիւն գտա՞ւ, արդեօք, Գերագոյն Զօրահրամանատարի կոչը՝ Լեհաստանի քաղաքական աւտօնոմիութեան վերաբերութեամբ։ Պատասխանը յայտնում է, որ կոչը հրատարակվեց։ Ընդունելով որ հարցը ուղղված է իմանալու նպատակով, թէ մեծ-բրիտանական կառավարութիւնը համակրում է թէ ոչ, Գրէյը կարող է վստահացնել, որ այդ այդպէս էլ է իսկապէս։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—Գեներալ Պօն ներկայացաւ Նորին Կայսերական Մեծութիւն Մայր Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնային։

Ներքին գործերի մինիստրութեան տրամադրութեան տակ դրվեց 5 միլիոն րուբլի՝ պատերազմական գործողութիւններից վնասված տեղերում սերմացուի ու մատակարարական օգնութիւն ցոյց տալու ծախքերի համար։

Մինիստրների խորհուրդը որոշեց 2 միլ. 600 հազար րուբլի յատկացնել հասարակական համառուսական զէմստվային և քաղաքային միութիւններին, որպէսզի նրանք իրանց գործունէութիւնը հիւանդներին ու վիրաւորներին օգնելու գործի կազմակերպութեան նկատմամբ՝ շարունակեն կովկասեան ռազմաճակատում։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Շվէդական «Բլանդա» շոգենաւը, որ հրացաններ էր տանում Բուլգարիայի համար, բռնվեց իշխանութիւնների կարգադրութեամբ։ Պարզվեց, որ շոգենաւը պէտք է մտնէր ճանապարհին Լիւբէկ։

ՊԱՐԻԶ.—Լիօն եկաւ առաջին գնացքը 250 գերի ինվալիդներով, որոնց Գերմանիան Ֆրանսիա ուղարկեց իբրև զինուորական ծառայութեան համար անպէտքներին։ Ինվալիդների ասելով, գերմանացիք առանձնապէս խիստ են վարվում անգլիացի և ռուս գերիների հետ։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ. — Զօրահրամանատարի կարգադրութեամբ՝ յարքունիս գրաւվեց գերմանական բանկին պատկանող 2 միլիոն րուբլի արժողութեան ծխախոտը։

ՆՈՐ ՆԵՐՔԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀՐԱՄԱՆ
(Ցանուն ֆինանսների մինիստրի)

Պետրօգրադ, 19 փետր.

Օգտակար ընդունելով, համաձայն ֆինանսական կոմիտէտում քննած ձեր առաջադրութեան, ձեռնարկել ներքին փոխառութեան հրատարակութեան՝ պետական գանձարանի միջոցները շատացնելու նպատակով, Գերմանիայի, Աւստրո-Ունգարիայի և Թիւրքիայի դէմ վարվող պատերազմի ծախքերը ծածկելու համար, հրամայում ենք բաց թողնել ձեր որոշած կարգով 500 միլիօն րուբլու 5%-ային փոխառութիւն հետևեալ հիմունքներով.

1) Այս փոխառութիւնը մուծվում է պետական պարտքի գրքի մէջ՝ 1915 թ. 5%-ային ներքին փոխառութիւն անունով։

2) Այս փոխառութեան օբլիգացիաները բաց են թողնվում անուանական և ոչ-անուանական 50, 100, 200, 500, 1000, 5000 և 10,000 ր. արժողութեամբ։

3) Անուանական օբլիգացիաների, նրանց՝ մէկ անձից միւսին անցնելու, նրանց՝ ոչ անուանական օբլիգացիաներով փոխարինելու կանոնները կորոշէք դուք։

4) Օբլիգացիայի տոկոսը տարեկան հաշւված է 5%, որ վճարվում է մարտի 1-ին և սեպտ. 1-ին օբլիգացիաների կուպօնները ներկայացնելով պետական բանկի դրամա-նեակներում և բաժանմունքներում, պետական գանձատներում, տոկոսները պէտք է հաշւել 1915 թ. մարտի 1-ից։

5) Օբլիգացիաների տոկոսների վճարը ազատ է պետական ամեն տեսակ տուրքից։

6) Կուպոնները վճարվելու են 10 տարվայ ընթացքում, իսկ օբլիգացիաները 30 տարվայ։

7) Այս փոխառութեան օբլիգացիաները հանգցնելու համար սկզբնական արժէքով 49 տարվայ ընթացքում կազմվում է առանձին հանգուցման ֆոնդ։

8) Հանգած օբլիգացիաների տիրաժը կատարվում է ամեն տարի նոյեմբերին, սկսած 1916 թ. նոյեմբերից։

Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրված է՝

«ՆԻԿՈԼԱՅ»

Ցարսկոէ-Սէլօ, 6 փ. 1915 թ. (Հ. Գ.)

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 19-Ը ՊԵՏՐՕԳՐԱԴՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 փետրվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Ազատարար Թագաւորի յիշատակի օրը տեղի ունեցան մի շարք ցոյցեր։ Մայրաքաղաքի բոլոր եկեղեցիներում մատուցվեցին պատարագներ։

Բօլգարական գաղութը այսօր՝ Սան-Ստեֆանոյի պայմանագրի ստորագրութեան օրը՝ հոգեհանգիստ կատարեց Ցարութեան եկեղեցում Աղէքսանդր II Կայսրի և Թիւրքաց պատերազմում, սլաւոնների ազատագրութեան համար, ընկած բոլոր զինուորականների յիշատակին, որից յետոյ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր մաղթանք ռուս զէնքին յաղթութիւն պարգևելու համար։ Եկեղեցում ներկայ էին բօլգարական միսսիան՝ դեսպան Մաջարովի գլխաւորութեամբ և բօլգարական գաղութը։ Եկեղեցում ներկայ եղողները հեռագիրներ ուղարկեցին Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրին, Գերագոյն Զօրահրամանատարին և բօլգարական արքային։ Բօլգար գաղութի պատգամաւորութիւնը Պետրոս-Պօղոսի տաճարում պսակ դրեց Աղէքսանդր II Կայսրի գերեզմանի վրա։

Սլաւօնական կազմակերպութիւնների նախաձեռնութեամբ կազմակերպվեցին մի շարք հանդիսաւոր ցոյցեր։ Առաւօտը սլաւօնական կազմակերպութիւնների, բէլգիական, ֆրանսիական, անգլիական, սպանական, սերբիական և չեռնոգորական գաղութների ներկայացուցիչները և մի խումբ գալիցիացիներ ու չեխեր ժողովվեցին վաճառականների ընկերութեան տան մօտ։ Այստեղից ազգային դրօշակներով ցուցարարները շարժվեցին դէպի Ալէքսանդրօ-Նէվսկիի անուան տաճարը։ Մէջ տեղում տանում էին Թագաւոր Կայսրի և Գերագոյն Զօրահրամանատարի պատկերները։ Տաճարում մաղթանք կատարելուց յետոյ, երբ հազարաւոր մարդկանց մասնակցութեամբ դիմեց Նէվսկի պրօսպէկտով դէպի ժողովրդական տունը, ուր կայացաւ միտինգ։ Ճանապարհին շարունակ նուագվում էր ազգային հիմնը։

Սլաւօնական օրը վերջացաւ բազմամարդ բանկէտով, որին ներկայ էին ամբողջ կազմով սլաւօնական ընկերութիւնների ղեկավարները, Պետական Խորհրդի և Դումայի անդամներ և հասարակական գործիչներ։ Բանկէտին հանդէս եկան բազմաթիւ հռետօրներ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Պետական Դումայի Նախագահ Ռօձեանկօն մեկնեց Գերագոյն Զօրահրամանատարի բանակը։

◆ Ցունաց մամուլը գրում է, որ եթէ Բօլգարիան մտադիր է մեծ զօրախաղեր կատարել, այն ժամանակ Յունաստանը կը պատասխանէ աւելի լուրջ ձեռնարկութիւններով։

◆ «Рѣчь»-ին հաղորդում են, որ Հռօմի դեսպանը ետ կանչվեց Պետրօգրադ։ Նրա տեղ նշանակվել է Կ. Պօլսի նախկին դեսպան Գիրսը։ Դիւանագիտական շրջաններում այդ փոփոխութեանը տրվում է մեծ նշանակութիւն։

◆ Բերլինի համալսարանի պրօֆ. Ֆրիտենտալը այս օրերս զեկուցում է կարդացել յարդից ալիւր պատրաստելու մասին։ Զեկուցանողը ցոյց է տուել, ի միջի այլոց, յարդի հաց, սուպ և շիլա-փլաւ։

◆ Գերմանական կառավարութիւնը Շվէցիայում գնել է նոր տեսակի հրացաններ մեծ քանակութեամբ։ Գործակալը այդ բացատրել է նրանով, որ գերմանական կառավարութիւնը կամենում է, որպէսզի այդ հրացանները Ռուսաստան չանցնեն։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԴԵՐԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

Ձեռնարկելով իր մանրամասն մշակած պատերազմական ծրագրի իրագործման, Գերմանիան համոզված էր, որ, շնորհիւ դիպլոմատիական և զինւորական պատրաստութիւնների, յաղթութիւնը նրա կողմը կը լինի։ Սակայն ժամանակակից Գերմանիան, ունենալով Բիսմարկի մշակած սկզբունքներին հետևող բազմաթիւ քաղաքագէտներ, չունէր նրա նման աչքի ընկնող ոչ մի դիպլոմատիական ույժ և այս պատճառով պատերազմի նախօրեակին դիպլոմատիական յարաբերութիւնները շարվեցին ոչ թէ յօգուտ Գերմանիայի, այլ ի վնաս, որովհետև նրա դաշնակից Իտալիան և մի շարք պետութիւններ, որոնց աջակցութեան վրա մեծ յոյս կարող էր դնել Հօհէնցօլլերնների կայսրութիւնը, ոչ միայն չօգնեցին նրան, այլ այժմ անցնում են նրա հակառակորդների կողմը։

Գերմանիան աչքի առաջ ունենալով բրիտանական առևտրի մեծ ույժը՝ ամեն ջանք գործ դրեց նրա չէզոքութիւնը ապահովել, որի համար ամեն տեսակ վարձատրութիւն էր խոստանում. բայց Անգլիան, պաշտպանելով գլխաւորապէս իր տնտեսական-առևտրական շահերը, մասնաւորապէս՝ մանր ազգերի գոյութիւնը, որոնցից երկուսի— Բէլգիա և Սերբիա — քաղաքականապէս լինել չը լինելու հարցն էր դրված, ձգեց իր ծանր սուրը կշռի թաթի վրա։ Նրան հետևեց և նրա Հեռաւոր Արևելքի դաշնակից՝ Ճապոնիան։

Տեսնելով իր դէմ պետութիւնների հզօր դաշնակցութիւն, զրկված լինելով իր դաշնակցի՝ Իտալիայի օգնութիւնից, Գերմանիան գիտէր, որ ինչպիսի քաջագործութիւններ էլ կատարեն նրա զօրքերը, յաղթել հակագերմանական կօալիցիային անկարելի է։ Այդ պատճառով՝ պատերազմի սկզբից գերմանական դիպլոմատիան աշխատում է մի կողմից՝ ձեռք բերել կամ պահել չէզոք պետութիւնների համակրութիւնը, որպիսի ձգտումը տալիս է տրամագծօրէն հակառակ հետևանքներ, միւս կողմից՝ տարաձայնութիւններ առաջ բերել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ԿՈՒՐՍԻ ՏԱՏԱՆՈՒՄԸ

I

Թղթադրամի կուրսի նման տատանումների պատճառը, ինչպիսին վերջերս տեղի ունի ռուսական թղթադրամի վերաբերմամբ, մշտապէս գաղտնի է մնում հասարակութեան, իր էապէս բարդ և առերևոյթ պարզ բնոյթով վրիպում է հասարակութեան աչքից. վերջ ի վերջոյ մարդիկ միայն ականատես են լինում փաստին, միայն գիտակցում են այն. որ թղթադրամը էժանացել է, որ նրա կուրսը ընկել է։ Եթէ այդ այդպէս է, եթէ առօրեայ մարդը չի կարողանում հասկանալ այդ խոշոր երևոյթի պատճառը, որը, աւելի քան մի այլ երևոյթ, շօշափում է՝ ոչ միայն հասարակութեան, այլ և իւրաքանչիւր քաղաքացու շահերը անմիջականօրէն, ապա առաւել ևս նա չի կարող դեղատոմս տալ նրա նորմալ կուրսի վերականգնման, չի կարող գիտակցել այն միջոցները, որոնցով միայն կարելի է վերականգնել՝ արժէքը կորցրած և կուրսը ընկած թղթադրամ րուբլին։

Մենք մի փոքր տեսութեամբ ուզում ենք այդ խնդրի լուսաբանութիւնը տալ ընթերցողին, որին գուցէ դեռ յայտնի չէ այն փոփոխութիւնը, որ կրել է իր գրպանում հանգիստ պառկած թղթադրամ րուբլին, թէև նա պառկած է նոյն դրութեամբ, երբ նրա հետ դեռ ոչ մի փոփոխութիւն չէր տեղի ունեցել։ Ահա խնդրի բարդութիւնն էլ դրա մէջ է, որ նրա կուրսի փոփոխութիւնը ոչ միայն մեզանից չի կախված, այլ բացառապէս կախված է նա մեր ընդհանուր պետական կեանքից և միջազգային պետական յարաբերութիւնից։

Միջպետական յարաբերութիւններից կախում ունի այն պատճառով, որ մեր թղթադրամը, ինչպէս և ամեն թղթադրամ չեն ընդունում պետութիւնները միջազգային առևտրի մէջ. եթէ ռուս վաճառականը ապրանք է առնում Անգլիայում, նա միմիայն կարող է ոսկէ դրամով վճարել ապրանքի գինը և կամ թէ մուրհակով։ Այդ երևոյթը ունի այն պատճառը, որ թղթադրամը չունի ներքին արժէք, ինչպէս ոսկէ դրամը. այդ նշանակում է, որ ոսկէ րուբլին ունի իրական բովանդակութիւն, որ ոսկէ րուբլու վրա այնքան աշխատանք է գործադրվել, ինչքան որ ինքը րուբլին արժէ, որտեղ էլ լինի այդ րուբլին՝ միևնոյն է, նա իր մշտական արժէքն ունի, նա յենվում է գլխաւորապէս այն աշխատանքի քանակութեան վրա, որը գործադրվել է մի րուբլի ոսկին արտադրելու համար. այդ սկզբունքը ոսկէ րուբլու վերաբերմամբ աւելի է ամրապնդվում նրանով, որ բոլոր պետութիւնները ոսկէ դրամի համար համարեա նոյն պրօբն են սահմանել, աննշան բացառութեամբ անգլիական և թիւրքական ոսկու պրօբը—աւելի մաքուր է—որոնք սակայն էական դեր չեն խաղում ոսկու միջազգային շուկայում՝ նրա մշտական գնի վերաբերմամբ։

Արդ, եթէ թղթադրամը միմիայն շրջանառութիւն ունի պետութեան ներսում, եթէ նա որպէս ներքին արժէքից զուրկ մի թղթի կտոր միմիայն պետութեան սահմաններում ունի արժէք, ապա ինչպէս է լինում, որ արտաքին միջազգային պատճառը ազդում է նրա կուրսի անկման. այդ տեղի է ունենում այժմեան Ռուսաստանի օրինակով. վերջինս այժմ իր միջազգային առևտրի մէջ չի կարողանում ոսկով վճարել իր պարտաւորութիւնը. անգլիական, ֆրանսիական, ամերիկական և միւս բոլոր պետութիւնները պահանջում են վճարումները կատարել ոսկով, ինչպէս միշտ. իսկ Ռուսաստանը չի կարող այժմ ոսկին թողնել երկրից դուրս, քանի որ առանց այն էլ թղթադրամի քանակութեան նորանոր յաւելումներով չափազանց շատացել է նրա քանակութիւնը պետական բանկի էմիսիօնի իրաւունքի հետ համեմատած. վերջին երևոյթը առաջացրել է երկու հետևանք. նախ, որպէս միջազգային յարաբերութիւնների հետևանք, ռուսական թղթադրամը էժանացել է 20%. այդ արտայայտվում է նրա մէջ, որ ֆրանկը գնահատվում է 47—48 կոպ., իսկ 10 ֆունտ ստերլինգը գնահատվում է 118—119 ր., այն ինչ ֆրանկը արժէր $37^1/_2$ կ. իսկ 10 ֆունտ ստերլինգը 94 ր. 58 կ.։ Այդ փաստը այժմ անհերքելի է։ Երկրորդ հետևանքը թղթադրամի կուրսի անկումը պիտի հաշւել ներքին շուկայում, որը այժմ աննկատելի է. այս կարելի է բացատրել նրանով, որ թղթադրամի կուրսի անկումը այնքան շուտ չէ յաջորդում նրա արժէքի անկման. այդպիսի երևոյթ նոյնպէս տեղի ունէր Ռուսաստանում մինչև 1897 թիւը, երբ վերջնականապէս հաստատվեց մեր դրամական սիստէմը ոսկէ վալիւտայի վրա։ Հէնց այն պատճառով, որ անմիջապէս թղթադրամի արժէքի անկմանը միջազգային շուկայում՝ չէր յաջորդում նրա կուրսի անկումը ներքին շուկայում, էքսպօրտեօրը մեծ օգուտ էր վերցնում. նա արտաքին շուկայում աւելի թանգ էր ծախում իր արտահանած ապրանքը, քան ներքին շուկայում արժէր այն, որովհետև դեռ թղթադրամի արժէքի անկմանը միջազգային շուկայում՝ չէր յաջորդել նրա կուրսի անկումը ներքին շուկայում. վերջինս արտայայտվում է նրա մէջ, որ ապրանքը, կենսական պիտոյքները խիստ թանգանում են, և շատ փոքրիկ համեմատաբար քիչ ապրանք ենք գնում, քան մենք գնել կարող էինք թղթադրամի հաստատուն և լի կուրսի ժամանակ։ Իր սկզբնական էտապում, թղթադրամի կուրսի անկումը ներքին շուկայում արտայայտվում է գլխաւորապէս ապրանքի թանգութեան՝ և ոսկու տեղատւութեան մէջ թղթադրամի առաջ։ Սա մի հետաքրքրական երևոյթ է, երբ էութեամբ վատ փողը—թղթադրամ—դուրս է քշում լիարժէք դրամին՝ ոսկուն։ Սպէնսէրը սաստիկ զարմացել էր այս երևոյթի վրա. նա այստեղ նկատում էր Դարվինի տեսութեան հակառակ երևոյթ, երբ լաւը դուրս է մղվում, հալածվում վատից. թղթադրամը որպէս վատորակ դրամ, որը զուրկ է ներքին արժէքից, դուրս էր քշում ներքին արժէք ունեցող լաւորակ դրամին՝ ոսկուն և կարճ ժամանակից յետոյ ամբողջ շրջանառութեան մէջ միմիայն թղթէ դրամներն են մնում։ Այդ միևնոյն երևոյթը կարող է առաջանալ այժմ, երբ վերջնականապէս ընկնի մեր թղթադրամի կուրսը ներքին շուկայում. նա առաջ է գալիս այն ժամանակ, երբ ոսկէ րուբլու և թղթէ րուբլու գների միջև առաջ է գալիս տարբերութիւն։

Եթէ այժմ դեռ չի նկատվում թղթադրամի կուրսի անկումը ներքին շուկայում, այդ կարելի է համարել որպէս կարճատև դրութիւն, որը երևան կը գայ աւելի աննախորժ կերպարանքով այն ժամանակ, երբ նոր յաւելումներով թղթադրամի քանակութիւնը աւելի շատացնեն։

II

Պարզ է ուրեմն, թէ ինչպէս միջազգային դրութիւնը ազդում է թղթադրամի արժէքի անկման վրա. դա խնդրի արտաքին կողմն է. մնում է որ նրա ներքին կողմը պարզենք, որը աւելի քան նշանակալից է, որի վրա յանգում է ամբողջապէս թղթադրամի արժէքը։ Այդ տեսակէտից խնդրի արտաքին կողմը ազդիչ ֆակտօր կարելի է համարել կուրսի անկման համար, այն ինչ ներքին կողմը միակ պատճառ, գլխաւոր շարժիչ է հանդէս գալիս նրա կուրսի տատանման համար. դա մի ամբողջ սիստեմ է, մի կառուցուածք, պետական կեանքի ամենակարևոր խնդիրներից մէկը, որի խախտումը անմիջապէս անդրադառնում է ամբողջ պետութեան վրա — նրա ֆինանսական քաղաքականութեան, նրա տնտեսական քաղաքականութեան և նոյնիսկ նրա կառավարական ֆունկցիայի վրա՝ յանձինս այն բազմաթիւ միջոցների, որ գործադրում են այս կամ այն ֆինանսական խնդիրն իրագործելու. նա միաժամանակ ազդում է առևտրի, արդիւնաբերութեան, աշխատավարձի վրա և, որ գլխաւորն է, անմիջականօրէն շօշափում է մարդկանց անհատական շահը։

Թղթադրամի էութիւնը հասկանալու համար կարևոր է ծանօթանալ այն հիմքերի հետ, որոնց վրա դրված է նրա ամբողջ շէնքը. դա այսպէս կոչված էմիսիօնի իրաւունքն է, որի խախտմամբ խախտվում է և թղթադրամի բարեկայունութիւնը։

Առաջին հարցը, որ առաջանում է մեր մէջ թղթադրամի մասին խօսելիս, այն է, թէ ինչու պետութիւնը փոխանակ մետաղէ դրամների՝ դիմում է թղթադրամի օգնութեան. այդ կարիքը գլխաւորապէս այն հիմքն ունի, որ թղթէ դրամները համեմատած մետաղէ դրամների հետ աւելի ճկուն բնոյթ ունեն շրջանառութեան մէջ, և աւելի էժան է նստում նրանց փոխադրութիւնը մի տեղից մի այլ տեղ. ապա՝ որ թղթէ դրամների գործածութիւնը փրկում է ոսկէ դրամներին մաշվելուց. հաշւում են, որ, տարեկան, ոսկէ դրամը շրջանառութեան մէջ կորցնում է իր կշռի $^1/_{700}$ մասը, իսկ արծաթը՝ $^1/_{400}$ մասը. բայց այդ չէ գլխաւորը. ամենաէականն այն է, որ թղթադրամի գործածութիւնը աւելացնում է փողի քանակ

դաշնակիցների մէջ, կնքել նրանցից մէկի հետ անջատ խաղաղութիւն և ապա ջարդել նրանց առանձին-առանձին։

Ի պատասխան գերմանական դիպլոմատիայի մտադրութիւնների՝ դաշնակիցները սեպտեմբերին անցեալ օգ.-22-ին Լոնդոնի դեկլարացիան, որով նրանք պարտաւորվում են չը կնքել անջատ խաղաղութիւն։ Գերմանական հասարակական կարծիքի ծաղրական վերաբերմունքի մէջ դէպի նոր «Թղթէ կտորը» պարզ երևում էին սակայն անհանգստութեան նշաններ։ Տեսնելով Ֆրանսիայի արագ ջախջախելու պլանի անիրագործելիութիւնը, սեփական անյաջողութիւնները Լեհաստանում և Ֆլանդրիայում, իր բոլոր կոլոնիաների կորուստը, Գերմանիան մեծ եռանդով առաջ տարաւ իր դաւերը չէզոք և դաշնակից երկիրներում։ Չէզոք երկիրների մամուլի օրգաններում նա գովասանելով ֆրանսիական և ռուսական զօրքերի քաջութիւնները՝ աշխատում է ապացուցանել, որ Ռուսաստանը և Ֆրանսիան միայն գործիքներ են խորամանկ Ալբիոնի ձեռքում, որը ձգտում է դէպի իր սեփական շահերի իրագործումը։

Միաժամանակ նա աշխատում է նսեմացնել դաշնակիցների նշանակութիւնը միմեանց աչքում։ Ռուսական զօրքը,—համոզում էին արտասահմանեան գերմանական թերթերը ֆրանսիացիներին,—գոյութիւն ունի միայն թղթի վրա. նրա յաղթութեան վրա չէ կարելի յոյս դնել։ Իսկ ռուսներին հաւատացնում էին, թէ ֆրանսիացիք և անգլիացիք չեն պատերազմում, թողնելով պատերազմի ամբողջ ծանրութիւնը նրանց վրա։ Բայց անգլիական և ֆրանսիական խոշոր մամուլը աջողութեամբ մինչև այժմ կռւում է գերմանական դաւերի դէմ։

Ռուսաստանում պատերազմի սկզբից առանձին եռանդով գործում են, բացի Մերձբալթեան երկիրների բարոններից, որոնք մինչև պատերազմը ունէին մեծ ազդեցութիւն և բռնում էին պատասխանատու պաշտօններ, և կոլոնիստներից, որոնք ներկայացնում են գերման պետութեան հաւատարիմ գործակալներ, նաև այսպէս կոչված «գերմանոֆիլները»։ Սրանք թէև կազմում ռուս հասարակութեան չնչին տոկոսը, ունեն սակայն մեծ ազդեցութիւն և աշխատում էին փոքրացնելով Անգլիայի նշանակութիւնը ներկայ պատերազմում և բաց անելով իբր թէ նրա խորամանկ մտադրութիւնները՝ հաշտութիւն կնքել Գերմանիայի հետ։

Վերջ տալու համար Անգլիայի մասին սուտ լուրերի տարածվելուն, Մեծն Բրիտանիայի Պետրոգրադի դեսպան սըր Բիւքենէնը անգլ. ակումբում վերջերս արտասանած իր ճառում պարզեց Անգլիայի դերը եւրոպական պատերազմում։ «Մեզ մեղադրում են, որ իբր թէ մենք սովորեցրինք Ռուսաստանին պատերազմել մեր եսասիրական նպատակների համար,—ասում է դեսպանը,—և նրա վրա ենք թողել պատերազմի ամբողջ ծանրութիւնը, մանրամասն հաշվելով մեր սեփական ուժերի պահպանման մասին, որպէսզի կարողանանք պատերազմի վերջանալուց յետոյ ձեռք բերել աւարի մեծ մասը»։ Սակայն, համարելով ռուս հասարակութեան փոքր մասի այս կարծիքը անհիմն, նա հայտարարում է այն դերով, որը խաղում է Անգլիան համաշխարհային պատերազմում։

Եւ իսկապէս՝ Անգլիայի մասնակցութիւնը ունեցաւ մեծ նշանակութիւն՝ իր քաղաքական ռազմական հետևանքներով։ Իտալիան իրան չէզոք յայտարարեց միայն Անգլիայի՝ պատերազմին խառնվելուց յետոյ, որովհետև Ֆրանսիայի հետ պատերազմելու դէպքում Իտալիան գլխաւորապէս պէտք է օգտվէր ծովային ճանապարհով, մինչդեռ Անգլիայի մասնակցութեամբ դա ոչ միայն դառնում էր անկարելի, այլ և ամբողջ Ապենինեան թերակղզին իր ծաղկած ծովեզերքով դրվում էր մեծ-բրիտանական նաւատորմիղի հարուածների տակ։ Իտալիան այդ դէպքում կը զրկվէր և իր կոլոնիաներից, որոնք իտալական ժողովրդին շատ թանգ են նստել։ Մինչդեռ Անգլիայի չէզոքութեան դէպքում Իտալիան կաշխատէր իր նպատակները իրագործել Թունիսի և Սաւոյայի նկատմամբ։ Անգլիայից յետոյ Գերմանիային պատերազմ յայտարարեց Եապոնիան, որը վերջ տուեց գերմանական տիրապետութեանը Հեռաւոր Արևելքում։ Անգլիայի չը մասնակցելու դէպքում, Ռուսաստանը կարող էր սպասել Եապոնիայից՝ ամենալաւ դէպքում՝ չէզոքութիւն, մինչդեռ խառնվելով պատերազմին՝ միկադոյի երկիրը ազդեց Չինաստանի վրայ, որը կարող էր Մոնղոլիայի վերաբերմամբ իր պլանը իրագործել։

Մեծ էր Անգլիայի ազդեցութիւնը չէզոք պետութիւնների վրայ, որոնցից շատերը բոլորովին փոխեցին իրանց վերաբերմունքը դէպի Գերմանիան։

Ռազմական տեսակէտից Անգլիայի մասնակցութիւնը պատերազմում ունէր և պիտի ունենայ մեծ նշանակութիւն։

Անգլիական հզօր նաւատորմիղը հէնց սկզբից անգործութեան մատնեց գերմանականին, որը ստիպված եղաւ պատսպարվել գլխաւորական նաւահանգիստներում, մինչդեռ առևտրական գերմանական նաւատորմիղը մեծ մասամբ գերի ընկաւ դաշնակիցների ձեռքը։ Խաղաղ օվկիանոսում գործող գերմանական նաւատորմիղը, որը ոչնչացրել էր բազմաթիւ առևտրական նաւեր, անգլիական կողմից ջախջախվեց Ֆալկլենդեան կղզիների մօտ. անգլիացիները տարան յաղթութիւն նաև Հելգոլանդի մօտ, իսկ անգլիական ստորջրեայ նաւի Դարդանէլ մտնելը և թիւրքական մի զրահապատի ջրասուզելը իր խիզախութեամբ ամեն տեղ հիացմունք առաջ բերեց։ Դարձեալ անգլ. ռազմանաւախումբն է, որ՝ միացած ֆրանս. նաւաբաժնին՝ ներկայումս պաշարել է Դարդանէլը և ռմբակոծում է սաստկութեամբ։

Անգլիական նաւատորմիղը անգործունէութեան մատնելով գերմանականին՝ ոչնչացրեց Գերմանիայի առևտուրը և արտահանութիւնը։ Իսկ Գերմանիայի պէս արդիւնաբերական և տնտեսապէս զարգացած երկիրը անկարող է երկար ժամանակ ապրել առանց արտահանութեան և ներմուծութեան, առանց արդիւնաբերութեան համար անհրաժեշտ պայմանների գոյութեան։ Եւ շնորհիւ անգլիական նաւատորմիղի՝ մօտ ապագայում Գերմանիայում առաջ կը գայ սննդամթերքի ճգնաժամ, որը նրա պարտութեան ուժեղ ազդակներից մէկը պիտի լինի։ Մինչդեռ դաշնակիցները պահպանելով իրանց առևտուրը և տիրապետելով ծովերի վրա անտեսապէս՝ Գերմանիայի չափ վնասներ չեն կրում։

Բոլորովին այլ պատկեր կը ստացվէր, եթէ Անգլիան չէզոքութիւն պահպանէր։ Ֆրանսիական նաւատորմիղը անկարող կը լինէր մրցել գերմանականի հետ, հետևապէս գերմանական դեսանտները Ֆրանսիայի զանազան մասերում և կոլոնիաների կողմը պատերազմի համար վճռական նշանակութիւն կարող էին ունենալ։

Ոչնչացնելով օվկիանոսներում թափառող գերմանական պատերազմական նաւերը, Անգլիան այժմ կենտրոնացրել է իր ուժերը Հիւսիսային ծովում գերմանա- [illegible]

[illegible] ...ւոր գեներալներից մէկի կարծիքը, թէ արևմտեան ճակատում անգլիացիք կռւում են ամենից քաջ։ Անգլիական փոքրիկ զօրաբանակը ֆելդմարշալ Ֆրէնչի հրամանատարութեան տակ՝ ահագին դեր խաղաց արևմտեան թատերաբեմում։ Սկզբում նա ստիպված էր ֆոն Կլուկի զօրքերի ամբողջ թափին դիմադրել. չը նայած մեծ կորուստներին, անգլիացիք քաջութեամբ դիմադրում էին, ցոյց տալով ամենակատաղի կռիւներում իրանց ազգային առանձնայատկութիւնը՝ զարմանալի սառնասրտութիւն և հոգեկան ամրութիւն։

Մառնայի կռւում, որտեղ դաշնակիցներին աջողվեց քշել Պարիզի մօտից գերմանացիներին, անգլիացիք խաղացին նոյնպէս խոշոր դեր։ Իպրի և Լա-Բասսէի կատաղի կռիւներում մասնակցում էին նաև անգլիացիները. գերմանացիները անկարող եղան, հակառակ հազարաւոր զոհեր տալուց յետոյ, ճանապարհ բաց անել իրանց համար դէպի Կալէ։ Ֆելդմարշալ Ֆրէնչի պաշտօնական հաղորդագրութիւնները մանրամասն և բացարձակ յայտնում են ինչպէս կորուստների, այնպէս և գործած ռազմագիտական սխալների մասին. այդ պատճառով հասարակութիւնը Անգլիայում հաւատում է նրանց, հաւատում է իր զօրքերի վերջնական յաղթանակին։

Մեծ են Անգլիայի դրամական ծախսերը. իւրաքանչիւր օր զօրքի և նաւատորմի վրա Մեծ Բրիտանիան ծախսում է իր դաշնա- [illegible]

[illegible] ...միջոցներ։ Երկարատև խաղաղութիւն կարելի կը լինի ստեղծել միայն գերմանական միլիտարիզմի վերջնական ոչնչացմամբ. հակառակ դէպքում՝ բերված մեծ զոհերը զուր պիտի լինեն, և Եւրոպան մի քանի տարուց յետոյ պիտի ենթարկվի նոր, աւելի մեծ աւերումների։ Դաշնակիցները վճռել են պատերազմը հասցնել մինչև վերջ. այդպէս յայտարարեց Բարձրագոյն ռեսկրիպտը, տրված ռուսական վաճառականութեան անունով։ Նոյնպիսի կարծիքի է ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրութեան պաշտօնական օրգան «Թանը». «Ֆրանսիան կարող է վախենալ միայն մի պարտութիւնից, վաղաժամ հաշտութիւնից, կնքված քաղաքակրթութեան թշնամիների վերջնական պարտութիւնից առաջ»։

Իսկ անգլիական կառավարութիւնը իր դեսպան սըր Բիւքենէնի բերանով նոյն հարցի մասին ասում է. «Ապագայ սերունդները կօգտվեն խաղաղութեան բարիքներից, որովհետև Ռուսաստանը, Անգլիան և Ֆրանսիան վճռել են կռւել մինչև վերջ, մինչև որ վերջնականապէս ոչնչացվի գերմանական միլիտարիզմի ոգին»։ Եւ թէև Գերմանիայի վերջնական պարտութիւնը կը պահանջէ բազմաթիւ զոհեր, դաշնակից երկիրների բոլոր ուժերի լարումը, սակայն դա անհրաժեշտ է, որովհետև այդ են պահանջում ոչ միայն դաշնակիցների շահերը, այլ և քաղաքակրթութիւնը և իրաւունքը»։

Մոսկվա Ե. Ց.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՃՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

[illegible]

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

◆ Թաւրիզից հաղորդում են, որ [illegible] մարդ, գերի են տարել 35 գեղատի կին, իսկ փախուստով ազատված 150 ծերունիներից, պառաւներից և երեխաներից 69-ը սառել են ճանապարհին։ Մօլլա-Սուլէյման գիւղում ողջ քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը գլխովին սրի է քաշված։ Արդահանի շրջանում եղած ժամանակ թիւրքերը հրդեհել են ռուսական և յունական բոլոր գիւղերը։

◆ Բելասուվարից հաղորդում են, որ մեր սահմանապահ կայան Ալփաուդը հրդեհված է շահսէվանների ձեռքով։ Այրվել են զօրանոցները, օֆիցէրական շէնքերը, ցէյխգաուզը և գոմը, իսկ եղած բոլոր ինչքը կողոպտված է։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱԿ

Ջիւլֆի հայ հասարակութեան նուիրատուների

(Տես «Մշակ» № 17)

Կ. Աղաջանեան, Մ. Ոսկանեան և Ընկ. 40-ական ր., Մ. Ցարութիւնեան 25 ր., Ալ. Ցարութիւնեան և Մ. Ստեփանեան 20-ական ր., Ա. Ստեփանեան 15 ր., Հ. Սարգսեան, Ս. Բաղդասարեան և Գ. Բաղդասարեան 10-ական ր., Ա. Աւագեան, Ա. Կարապետեան, Ց. Ոսկանեան և Հ. Աղօեան 5-ական ր., Ա. Ալէքսանեան 3 ր., Ս. Օհանեան 2 ր., Մ. Աբէլեան 1 ր.։ Գումարը՝ 176 ր.։

Ցիշեալ գումարից, ըստ նուիրատուների ցանկութեան, 100 ր. յատկացված է յօգուտ հայ փախստականների, իսկ մնացեալ 76 ր. յօգուտ հայ կամաւորների։

ԱԿԱԿԻ ԾԵՐԵԹԵԼԻԻ ԿՏԱԿԸ

Նորերս վախճանված բանաստեղծ Ա. Ծերեթելին դեռ 1912 թ. նոյեմբ. 7-ին Քութայիսի նոտար Աբդուշէլիշվիլիի մօտ հետևեալ կտակն է կազմել.

«Իմ ամբողջ անշարժ կայքը՝ որտեղ էլ գտնվելիս լինի՝ թողնում եմ իմ ամուսին Նատալիային և իմ որդի Ալէքսի Ծերեթելին, որ տիրապետեն նրան և օգտվեն իրանց կեանքի ընթացքում. այս կալուածքից շինութեան տեղը շինութիւններով և տնային եկեղեցով Սխվիտորի գիւղում թողնում եմ որպէս սեփականութիւն Վրաց մէջ Գրագիտութիւն տարածող Ընկերութեանը, որ այնտեղ բացվի աղջկանց դպրոց իմ անունով։

«Այգիները և մնացեալ իմ կալուածքը թողնում եմ Վրաց Պատմահնագիտական Ընկերութեանը՝ վրացերէն հէքիաթներ, ա- [illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

ԷԴԻՆԲՈՒՐԳ.—Վախճանվեց յայտնի երկրաբան պրոֆ. Գոյկին։

ԳԼԱԶԳՕ.—Մեքենագործների գործադուլը վերջացաւ. աշխատանքները վերսկսվեցին։

ՏՕԲՕԼՍԿ.—Կուրգանում վախճանվել է 2-րդ և 3-րդ Պետական Դումայի անդամ Սիլա Լօզուբովը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մինիստրների խորհուրդը, ներքին գործերի մինիստրի առաջադրութեան համաձայն, որոշեց թողնել մինչև 1915 թ. սեպտ. 4-ը արտակարգ պահպանողական վիճակում պետութեան այն բոլոր վայրերը, որոնք չեն յայտարարված պատերազմական կամ պաշարողական դրութեան մէջ։

Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրութեան առաջադրութեանը կովկասեան հանքային ջրերի վերակազմութեան հարցի առիթով, որի աշխատանքների համար յատկացված է 17 միլիոն ր.։

(Լրագիրներից)

◆ Բէլլ և Վատսոն անունով ամերիկացիք նոր հեռախօսի գործիք են հնարել, որով խօսել են 9000 վերստ տարածութեան վրա։ Այդ նոր գործիքով հնարաւոր է լինելու խօսել Նիւ-Եօրկից Պարիզի հետ։

...ւթիւնը շրջանառութեան մէջ, որով մեծապէս դիւրացնում է փոխանակական յարաբերութիւնները։ Այն դէպքում, երբ արդիւնաբերութիւնը առանձնակի կենդանութիւն է ստանում, երբ արդիւնաբերողը [ուժ]երի կարիք է զգում, այդպիսի դէպքերում թղթադրամի նոր սերիաների երևան գալը շատ ընդարձակ հրապարակ է բաց անում նոր արդիւնաբերական ճիւղերի համար, որպէս վարկ։

Բայց, այդպիսի առաւելութիւնների հետ, նա միաժամանակ բերում է մշտական կասկած նրա կուրսի անկման մասին. այդ դէպքում անհրաժեշտ է տարբերել նրա երկու տեսակը, որոնք խիստ տարբերվում են իրարից. առաջինը՝ անփոխանակելի թղթադրամներն են, որոնք աւելի վտանգաւոր բնոյթ ունեն, իսկ երկրորդը՝ փոխանակելի, ինչպէս ռուսական թղթադրամն է. վերջինս կոչվում է նոյնպէս վարկային թղթադրամներ և կամ թէ բանկնօթներ։

Անփոխանակելի թղթադրամները չէ առնում պետութիւնը. երբ շրջանառութեան մէջ է թողնում նա նոր թղթադրամներ, ներշնչում է նրանց միակ իրաւունքն ուժ՝ հանրապարտաւորեցուցիչ դարձնելով նրանց ընդունելութիւնը, որպէս օրինական հատուցման միջոց, ոչինչ չը պարտաւորեցնելով իրան հասարակութեան առջև, թղթադրամների անուանական փոխանակելիութեան խնդրում. այդ նշանակում է, որ եթէ դուք 5 ռուբլի թղթադրամ ունէք, չէք կարող ներկայացնել պետական բանկը և պահանջել, որ ձեզ թղթադրամի փոխարէն կառավարութիւնը տայ 5 ռուբլի ոսկով. այդպիսի անփոխանակելի թղթադրամների գոյութիւնը ժողովրդի համար տնտեսական հարկի մի վատթար տեսակն է. «Ըստ» սակայն, կառավարութեան համար մեծ յարմարութիւն էր օգտագործել թղթադրամի արագ ու նորանոր կտրումներով։ Այժմ այդ կերպ թղթադրամներ այլ ևս չեն գործ ածում պետութիւնները, բայց կարող է ստեղծվել այնպիսի դրութիւն, որ փոխանակելի թղթադրամը փոխվի անփոխանակելի թղթադրամի. դա այն դէպքումն է լինում, երբ ընկնում է փոխանակելի թղթադրամի կուրսը, ինչպէս մեր թղթադրամն է այժմ, և կառավարութիւնը հրաժարվում է փոխանակել թղթադրամները իրանց անուանական արժէքով, այսինքն ռուբլիանոց թղթադրամին չէ տալիս ոսկէ ռուբլի և առհասարակ պետական բանկը հրաժարվում է փոխել թղթադրամները. այդ դէպքում է, որ փոխանակելի թղթադրամը դառնում է անփոխանակելի թղթադրամ՝ իր աւերիչ հետևանքներով ու անբարեյաջողութեամբ։

Ասացինք, որ ներկայ կուլտուրական պետութիւնները այլ ևս չեն օգտվում անփոխանակելի թղթադրամներից. նրանք բացառապէս գործ են ածում փոխանակելի թղթադրամները. այդ սիստեմի յաջողանակը պէտք է տեսնել նրա մէջ, որ կառավարութիւնները ընդհանուր սանձման են ենթարկվել՝ շնորհիւ ներկայ ժողովրդական ներկայացուցչութեան. նրանք չեն կարող այլ ևս անպատիժ կերպով իրանց անձնական շահերին ծառայեցնել պետութեան ֆինանսները. ապա, փոխանակելի թղթադրամների կարիքը ծնեց կեանքը. առևտրական յարաբերութիւններն ու արդիւնաբերութեան նորմալ ընթացքը պահանջում են վերացումն անփոխանակելի թղթադրամների, որոնք իրանց անընդհատ տատանումներով կործանում էին եղած ձեռնարկութիւնները և ծայր տալիս անսահման շահագործութեան մի քանի ապեկուլանտների օգտին. այդ տատանումները ուժեղանում էին մանաւանդ դրամական սիստեմի երկուութեամբ, շնորհիւ գոյութիւն ունեցող երկու թղթէ և արծաթէ վալիւտայի. դրա ցայտուն օրինակն է ռուսական թղթադրամի և արծաթէ դրամի առանձին գները մինչև 1897 թիւը, որոնք իրար մէջ փոխանակելու դէպքում տարբերութիւն էին տալիս, որի շնորհիւ արծաթը անխնայ հալածվում էր շուկայից թղթադրամի կողմից, իսկ վերջինս աստիճանաբար կորցնում էր իր արժէքը. 1843 թւին այնքան ընկաւ ռուսական թղթադրամը, որ մի ռուբլու արծաթը փոխանակւում էին 3 ռուբ. 50 կոպ. թղթադրամով։ Սակայն դրամական նոր սիստեմը 1897 թւին վերացրեց մետաղի և թղթադրամի մէջև եղած այդ տարաձայնութիւնը նրանով, որ ստեղծեց մի վալիւտա—ոսկէ վալիւտան, որի վրա հիմնեց ներկայ դրամական շէնքը. միակ վալիւտային սկզբունքը ապահովվում է նրանով, որ մեր այժմեան թղթէ դրամները պետութիւնը փոխանակելի դարձրեց. այդ առիթով ստեղծվեց պետական բանկի էմիսիոնի իրաւունքը, որը որոշում է, թէ ինչ պայմաններով է պետութիւնը կէրառութեան մէջ դնում թղթադրամները։

Էմիսիոնի իրաւունքը Ռուսաստանում պատկանում է միմիայն պետական բանկին. թղթադրամներ կտրելու իրաւունքը միմիայն նրան է պատկանում. բայց նա չի կարող անսահման կերպով աւելացնել շրջանառութեան մէջ թղթադրամի քանակութիւնը. օրէնքը որոշում է սահման, որի մէջ բանկը ամեն մի թղթէ ռուբլին ծածկում է կիսով չափ. այդ սահմանը 600 միլիոն ռուբ. շրջանակն է. բանկը 600 միլ. ռուբլու սահմանում ամեն մի թղթէ ռուբլին պիտի ապահովի ծածկելով կիսով չափ. այսինքն՝ եթէ բանկը բաց է թողնում մի ռուբլի թղթադրամ շրջանառութեան մէջ, նրա փոխարէն բանկում պէտք է ունենայ պահած 50 կոպ. ոսկի, ուրիշ խօսքով՝ ռուս-պետական բանկը իրաւունք ունի շրջանառութեան մէջ բաց թողնել 12.000,000 ռուբլու թղթադրամ կիսով չափ ծածկելով. իսկ այդ սահմանից դուրս թողած թղթադրամները պէտք է ծածկվեն լիովին. իւրաքանչիւր բաց թողած թղթադրամ ռուբլու փոխարէն բանկը պէտք է պահած ունենայ 1 ր. ոսկի, այլ կերպ ասած՝ ռուբլուն ռուբլի պիտի ունենայ. այս սիստեմը անգլիական է կոչվում, որ հաստատվեց մեզ մօտ 1897 թւին՝ կոմս Վիտտէի մինիստրութեան օրով։

Այստեղ թղթադրամը փոխանակելի է. պետական բանկը պարտաւոր է, էմիսիոնի իրաւունքի համաձայն, մանրել թղթադրամը ոսկէ փողով, ամեն անգամ, ամեն ժամանակ, երբ էլ որ ներկայացնեն թղթադրամի տէրերը, մանրել նրա անուանական արժէքով։ Սակայն կարող է հարց ծագել, թէ բանկը 600 միլ. ռուբլու սահմանում միմիայն թղթադրամի կէսը ծածկելով՝ ինչպէս դարձեալ չէ ապահովւում ոսկով թղթադրամի փոխանակելիութիւնը, որովհետև եթէ բոլոր թղթադրամները յանկարծ դառնան դէպի բանկ մանրվելու համար, բանկը չէ կարող բոլոր թղթադրամները մանրել, տալով ռուբլուն ոսկէ ռուբլի։ Այս առարկութիւնը ճիշդ չէ. ընդհակառակը՝ իրականութեան մէջ թղթադրամները երբէք բոլորը մի անգամից չեն դառնում բանկ. բանկում, այնուամենայնիւ մնում է բաւականաչափ ոսկի, մանրելու համար բանկ դարձած թղթադրամները։ Բանկային գործի շատ թէօրետիկներ գտնում են նոյն իսկ, որ մեր ռուսական պետական բանկը, համեմատաբար, աւելի շատ ոսկի է տրամադրել թղթադրամները ծածկելու (կիսով չափ), քան թէ միւս պետութիւնները. գերմանական կայսերական բանկը թղթադրամների միայն 1/3 մասն է ծածկում, իսկ ֆրանսիական էմիսիոնի իրաւունքի առաձգականութիւնից կարելի է ենթադրել, որ ֆրանսիական բանկը աւելի քիչ է ծածկում իր բանկնօթները, քան նոյն իսկ գերմանականը։

Պետական բանկը որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ վերոյիշեալ նորմայից աւելի թղթադրամներ բաց թողնել շրջանառութեան մէջ, ոսկէ ֆոնդ է կազմում ծածկելու համար իւրաքանչիւր թղթէ ռուբլին ոսկէ ռուբլով. այդ ֆոնդը 1910 թ. ռուս պետական բանկում կազմում էր 1174 միլիոն ռուբլի ոսկի, իսկ շրջանառութեան մէջ բաց էր թողնված նոյնքան թղթադրամ —1174 միլ. ռուբլի։ Ըստ օրէնքի պետական բանկի էմիսիոնի իրաւունքը հաւասարվում էր 300 միլ. ռուբլու. այդ նշանակում է, որ բանկը իրաւունք ունէր շրջանառութեան մէջ թողնել նոր թղթադրամներ 300 միլ. ռուբլի գումարի։ 1911 թ. ոսկու քանակը հասաւ 1234 միլ. ռուբլու, իսկ թղթադրամ կար շրջանառութեան մէջ 1232 միլ. ռուբլի. ուրեմն բանկի էմիսիոնի իրաւունքը հաւասարված էր 302 միլ. ռուբլու. 1912 թ. 1268 միլ. ռուբլի ոսկի կար ֆոնդում, իսկ շրջանառութեան մէջ 1322 միլ. ռուբլու թղթադրամ. էմիսիոնի իրաւունքը 246 միլ. ռուբ. էր հասնում. իսկ 1914 թ. յուլիսի 16-ին ռուս պետական բանկի էմիսիոնի իրաւունքը հաւասարվում էր 400 միլ. ռուբլու, երբ պատերազմի ստեղծած հանգամանքների շնորհիւ բանկը խախտեց այդ իրաւունքը նորմայից աւելի շատ թղթադրամներ թողնելով, որի հետևանքն է մեր թղթադրամի արժէքի անկումը։

Մոսկվա Ալ. Մել.-Ադամ.

[illegible]

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԻՒՂԵՐԻՑ

[illegible]

Գ. Տ. Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

[illegible]

մադրութեան ներքոյ եղած, վարակիչ հի- ւանդութիւնների դէմ կռուելու համար, 148,000 ր. նպաստը յատկացվի Թիֆլիս քա- ղաքին, գոյութիւն ունեցող քաղ. սուր-վա- րակիչ հիւանդանոցը ընդարձակելու և տի- ֆով հիւանդացածների համար բարակներ կառուցելու։

◆ Կովկասի անասնաբուժական մասի կառավարիչը, փոխարքայի թոյլտուութեամբ փետրվարի 25-ին Թիֆլիսում գումարելու է Անդրկովկասի նահանգական և շրջանային անասնաբոյժ-վերատեսուչների ժողով, որը քննելու է խոշոր եղջերաւոր անասունների մէջ առաջանալիք ժանտախտի դէմ կռուելու միջոցները։

◆ Իշխ. Ի. Զ. Անդրոնիկով Կովկասի քաղաքների միութեան պատուէրով պատ- րաստել է երկանիւ սայլեր, որով միաժա- մանակ երկու հիւանդ կարելի է տեղափո- խել լեռնային ճանապարհներով։

◆ Քաղաքների միութեան սանիտարա-

կան խմբի համար գնված է 163 ձի և 96 ջորի։ Խմբի մի մասը երէկ դուրս եկաւ Թիֆլիսից։

◆ Երկրագործութեան դեպարտամենտը Թիֆլիսի Բուսաբանական այգուն բաց է է թողել 2500 ր. կերի բոյսեր ցանելու և մշակելու համար։

◆ Որովհետև Եւրոպական Ռուսաստա- նում մեծ պահանջ է զգացվում կովկասեան խաղողի գինու, այդ պատճառով գինու գները սկսել են բարձրանալ։

◆ Վերջնական քննութիւններ տալ ցան- կացողներին ի գիտութիւն յայտնվում է, որ ռէալական դպրոցում և գիմնազիաներում վերջնական քննութիւնները սկսվելու են մայիսի 1-ից։

◆ Չերքէզովսկայա, Բասէյնայա, Մա- գիստրալնայա, Րուստավելսկայա և Աֆանա- սեվսկայա փողոցների անառէրները մի խըմ- բական խնդրագրով դիմել են նահանգապետ- ութին, որով յայտնում են, որ իրանց շրջա- նում կոյուղիներ չը կան և որ այդ շրջանը գտնվում է հակասանիտարական դրութեան մէջ, ուր շատ հեշտութեամբ կարող են բուն դնել ամեն տեսակ վարակիչ հիւանդու- թիւններ։

◆ Ահա 5 օր է, որ անյայտացել է Սա- ըրկամըշի գաղթական Վարդան Ցակոբեանի 10 տարեկան որդի Կարապետը։ Սրանով խնդրվում է այն անձանց, ով տեսել է կամ գիտէ երեխայի տեղը, թող բարի լինի յայտնել որբեկորոյս ծնողներին այս հաս- ցեով. Թիֆլիս, Պոլիցէյսկայա փող. № 20։

—

ՆՈՎԻՆԱ

◆ Մարդասիրական Ընկերութեան գոր- ծակատար Գարեգին Տէր-Ստեփանեանը, հոկ- տեմբերի 11-ին՝ մօտ 2,000 ռուբ. վատնե- լուց յետոյ, քաղաքից անյայտանում է։ Մօտ օրերս նրան ձերբակալում են Պետրոգրա- դում և բերում Բագու։ Գ. Տէր-Ստեփա- նեանը խոստովանում է իր յանցանքը, պատճառաբանելով, որ մի ժամանակ նա գրաւվեց բօրսայում ակցիաներ գնելով, սկզբում նոյնիսկ աջողութիւն ունեցաւ, բայց յետոյ բոլորից զրկվեց և փախաւ Վարշավա, կամենալով կամաւորների խում- բը մտնել, սակայն այդ բանը նրան չա- ջողվեց և նա անցաւ Պետրօգրադ, որտեղ և ձերբակալվեց։ Գ. Տէր-Ստեփանեանը գրա- ւականով ազատ է թողնված։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Сборникъ Дипломатическихъ Документовъ. Реформы въ Арменіи 26 ноября 1912 г.—10 мая 1914 года. Изд. Министерства Иностр. Дѣлъ, Петроградъ, 1915 г.

(Ժողովածու Դիպլոմատիկան Դոկումենտների: Րէֆորմ- ները Հայաստանում: 26 նոյեմբեր 1912 Թ. սկսեալ ց 10 մայիս 1914 Թ.)։

IV

12-րդ դոկումենտը՝ Կովկասի փոխարքա- յի նամակն է Սազոնովին, 1913 Թ. փետրվ. 7-ին, թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յայտնել է, որ իր կողմից նշանակված պատ- գամաւորութեան պետ Պօղոս Նուպար-փա- շային հրահանգ է ուղարկել չը դիմել Լոն- դոնում հաւաքված դեսպանների կոնֆերեն- ցիային և առ այժմ սահմանափակել իր գործունէութիւնը՝ պատրաստելով եւրօպա- կան երկրների կառավարիչ և ազդեցիկ շրջանների կարծիքները և տրամադրու- թիւնները ի նպաստ ներմուծման րէֆորմ- ների Թիւրքաց Հայաստանում, Ռուսաստա- նի կօնտրօլի ներքոյ։ «Միաժամանակ Գէորգ Կաթողիկոսը,—կցում է փոխարքան,—հաղոր- դում է ինձ, որ Կ. Պօլսից և Թիւրքաց Հա- յաստանից նա շարունակ ստանում է գե- կուցումներ, որոնց մէջ տեղեկացնում են, թէ յարձակումները հայերի վրա քիւրդերի և զինուորեալ հրոսակախմբերի կողմից, սպանութիւնները և թալանները շարունակ- վում են, իսկ յանցաւորները չեն պատժվում։ Բացի դրանից, այժմ Բալկանեան Թերա- կղզում գաղթող մուսուլման ազգաբնակու- թիւնը հետզհետէ ցրվում են քրիստոնեայ ազգաբնակութեան մէջ, և դրանով սուր կերպարանք է ստանում առանց այն էլ սուր հողային հարցը և անտագոնիզմը. յա- մառ և յուզիչ լուրեր են պտտում, թէ քիւր- դերը պատրաստվում են գործողութիւններ սկսել հայերի դէմ, որպէս զի հաստատեն քիւրդական տիրապետութիւնը Թիւրքիայի մի քանի շրջաններում. ուստի և Կաթողի- կոսը աւելացնում է, որ ինքն և իր հօտը այն լիակատար յոյսն ունեն, թէ Կայսերա- կան կառավարութիւնը հարկաւոր հրահանգ- ները կը տայ իր դեսպանին և հիւպատոս- ներին Թիւրքիայում՝ իրական միջոցներ ձեռք առնել քիւրդերի չարագործութիւննե- րի դէմ մինչև րէֆորմների ներմուծումը»։

13-րդ դոկումենտը դեսպանը Գիրսի հե- ռագիրն է Սազոնովին փետրվարի 28-ին (1913 Թ.), թէ ինչպէս ինքը տեղեկացել է, Գերմանիայի առևտրա-արդիւնաբերական շրջանները վերջերը սկսել են հետաքրքրվել Հայաստանով։ Այստեղ նրանք տեսնում են գործունէութեան նոր ասպարէզ գերմա- նական եռանդի համար և նեցուկ՝ հիւսիսի ազդեցութեան դէմ։ Բերլինում կարդացել են դասախօսութիւններ, որոնց մէջ հրա- ւիրել են կառավարութեան ուշադրութիւ- նը, թէ ցանկալի է, որ Գերմանիան ստանձ- նէ նախաձեռնութիւնը՝ Հայաստանում րէ- ֆօրմներ մտցնելու մասին։

14-րդը՝ Պարիզի դեսպան Իզվոլսկիի նա- մակն է Սազոնովին 1913 Թ. փետրվ. 28-ին, թէ Պօղոս Նուպար փաշան այցելել է իրան և հաղորդել հետևեալը. համաձայն Պետրո- գրադից իրան տրված խորհրդի՝ նա եառ է կանգնել Լոնդոն գնալու մտքից, այդտեղ յարուցանելու համար դեսպանների խոր- հրդի առաջ հայկական րէֆորմների հարցը, բայց այժմ նա նորից դիմում է՝ խնդրելով ցոյց տալ իրան, թէ արդեօք չէ հասել բոպէն՝ յիշեցնելու մեծ պետութիւններին հայ ժո- ղովրդի կարիքների մասին, քանի որ շու- տով պէտք է հաշտութիւն կնքվի Թիւր- քիայի և բալկանեան պետութիւնների մի- ջև Պօղոս-փաշան կրկնեց ինձ, որ Թիւր- քահայերը բնաւ չեն ցանկանում յարուցա- նել հարց աւտօնօմիայի կամ հպատակու- թեան փոփոխման մասին. նրանք նպատակ ունեն միայն իրագործել 1895 Թ. Ռուս- աստանի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի կողմից մշակված րէֆորմները, որոնք մինչև այսօր մեռեալ տառ են մնացել. ընդ սմին հայերը իրանց ամբողջ յոյսը դրել են Ռուսաստա- նի հզօր պաշտպանութեան վրա և ամբա- պէս մտադիր են ամեն բանի մէջ հետևել ռուսաց կառավարութեան ցուցմունքին։

Պօղոս Նուպար փաշայի ստացած տեղե- կութիւններով հանգամանքներն այժմ բարե- կան նպաստաւոր են հայերի համար, որով- հետև Թիւրքաց կառավարութիւնը, ըստ ե- րևոյթին, սկսում է գիտակցել լուրջ րէ- ֆօրմների ներմուծման անհրաժեշտութիւնը. այդ անհրաժեշտութիւնը ճանաչում են և մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները. նոյն իսկ գերմանական դեսպանը, որ մին- չև այժմ թշնամաբար էր վերաբերվում հայկական սրոնումներին, այժմ փոխել է իր վերաբերմունքը դէպի հայերը և նոյն իսկ խօսում է յօգուտ րէֆօրմների։ Այդ պատճառով Պօղոս-փաշան ձեռնարկել է վեր- ջին շաբաթները, հայկական մի քանի ու- րիշ պատուիրակների հետ միասին, րէ- ֆօրմների ծրագրի մշակման, իբրև հիմք ընդունելով 1895 Թ. ծրագիրը, որի մէջ նրանք մտցնում են մի քանի փոփոխու- թիւններ և լրացումներ, գլխաւորապէս այն մտքով, որ հաստատեն բացարձակապէս ան- հրաժեշտ եւրոպական կօնտրօլը։ Եւ երբ այդ ծրագիրը վերջնականապէս պատրաստ- վի և հաստատվի Էջմիածնի Կաթողիկոսից, Պօղոս Նուպար-փաշան հաղորդելու է դես- պանին խնդրանօք՝ ներկայացնել ռուսաց կա- ռավարութեան քննութեան։

«Ես պատասխանեցի Նուպար-փաշային,— վերջացնում է Իզվոլսկին,—որ կը հասցնեմ ձեր տեղեկութեան այդ ամենը և կը սպա- սեմ նրա խոստացած ծրագրին, իսկ առ այժմ լուրջ կերպով խնդրում եմ նրան չը ձեռնարկել որևէ յանդգնոյն քայլերի ա- ռանց Կայսերական կառավարութեան համա- ձայնութեան և թոյլտուութեան։ Նրա հարց- մունքին, թէ կարող է միևնոյն յաջողա- ռութեամբ դիմել և ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրին, ես պատասխանեցի, թէ որևէ արգելք չեմ տեսնում այդ մասին։

«Մի քանի օրից յետոյ Նուպար-փաշան այցելեց Ժօնարին (ֆրանս. մինիստր) և թողեց նրան մանրամասն յիշատակագիր հայ ժողովրդի իղձերի բացատրութեամբ։ Ժօ- նարը ասել է նրան, թէ, իր կարծիքով, հայկական րէֆօրմների հարցը արժանի է ամենալուրջ ուշադրութեան, և եթէ մեծ պե- տութիւնները կամենում են վտանգաւոր բարդութիւնների առաջն առնել Փոքր-Ա- սիայում, նրանք պէտք է անպատճառ օգտ- վեն ներկայ հանգամանքներից և իրագործեն Բերլինի դաշնագրի որոշումները ու 1895 Թ. առաջադրութիւնները»։

(Կը շարունակվի)

Ծան. խմբ.—Հարկաւոր ենք համա- րում յայտնել, որ այստեղ ակնարկված ան- ձինք, որոնք, իբրև մի առանձին յանձնա- ժողով, մշակում էին այդ միջոցին Պարի- զում հայկական րէֆօրմների ծրագիրը, իբր՝ Նուպար-փաշայի նախագահութեամբ, հետևեալներն էին. 1) Վիկտոր Բէրար (ֆրանսիացի յայտնի գրող և պետական գոր- ծիչ), 2) Առաքել-բէյ (Պօղոս-փաշայի որ- դին), 3) Մինաս Չերազ (յայտնի Թիւր- քահայ գործիչ և գրող), 4) Նրուանդ-բէյ Աղաթօն (Հայկ. Բարեգ. Միութեան վար- չութեան անդամ), 5) Հ. Առաքելեան («Մը- շակի» խմբագիր), 6) Ա. Ահարոնեան (յայտնի հայ գրող և գործիչ), 7) Ցա- րութիւն Մոստիչեան (նախկին քարտուղար Իզմիրլեան պատրիարքի), 8) Վահան Մա- լէզեան (Թիւրքահայ գործիչ և գրող)։

ՄԱՄՈՒԼ

«Рус. Инвалидъ» գրում է այն տրամա- դրութիւնների մասին, որոնք ստեղծվում են աշխարհիկ սալոններում.

Գերմանացիների դէմ տարվող պատե- րազմի վերջնական յաղթանակի մասին անվստահութիւն ցանող տիպերից են այսպէս կոչված «պաշտօնաթող կանցլեր- ները» խելքով։ Դրանք շարունակ քրթ- մնջում են և գանգատվում այն մասին, որ «բանը առաջ է տարվում առանց ի- րանց»։

Նրանք այն կարծիքի են, թէ Ռուս- աստանը հանդէս գալով գերմանական իմպերիալիզմի դէմ՝ խորտակում է միա- պետական կարգի սկզբունքները և աշ- խարհի համար ընդհանուր սօցիալական յեղափոխութիւն է պատրաստում։ Այս կամ յիմարութիւն է կամ խորամանկու- թիւն,—ուրիշ յարմար անուն չի կարելի գտնել։

Կան տակաւին լինքնակոչ մարգարէներ երկար կաֆտաններով, որոնք շարունակ կակռում են. «աղէտ է գալու, աղէտ է գալու»։ Կան և կախականջ Թարթիւֆ- ներ ոսկի երիտասարդութիւնից, առաւե- լապէս քէֆ անող և հարուստ հարսնացու- ներ փնտրող։ Դրանք գալիս-մտնում են աշխարհիկ սալոնները իրանց նորու- թիւններով։ Բամբասանքը նրանց տա- րերքն է։

— Դուք լսեցիք. Վարշավան վերցրել են. գերմանացիները դիմում են դէպի Վիլնա։

— Սերժ, Սերժ. Դու լսեցիր,—ջղային յուզման մէջ դիմում է տանտիկինը ա- մուսնուն։—Ժամանակը չէ՞ արդեօք, որ մենք դուրս գանք Պետրօգրադից։

Ֆանտաստիքական պատմութիւններ են պտտվում Թերամիտ կանանց մասին, ո- րոնք երկրագնդում են սատանայի։ Նրանք իրանց մեդալիօնների մէջ կրում են Վիլ- հելմի փոքրիկ պատկերը և այլն։

*

Ներկա գերմանական ռազմաբեմում վախ- ճանված Պետ. Դումայի անդամ Ա. Մ. Կո- լիւբակինի մասին Պետ. Դումայի անդամ Վլ. Վինօգրադով գրում է «Астр. Вѣст.»-ում.

Գեղեցիկ ակորդով աւարտվեց այդ հազուագիւտ մարդու կեանքը։ Ալէքսանդր Միխայլովիչ Կոլիւբակինը կուսակցու- թեան անդամ էր, բայց նա նեղ-կուսակ- ցական մարդ չէր երբէք։ Ամենուրեք և ամեն բանում նա կենդանի և գործու- նեայ վերաբերմունք է ցոյց տալիս ժո- ղովրդական կարիքներին։ Հասարակական գործունէութեան բոլոր ասպարէզներում՝ զեմստվայում, կուսակցութեան մէջ, Պետ. Դումայում,—նա ամեն տեղ հանդէս էր բերում իր յարգելի անձնուիրութիւնը, ամենուրեք ձեռք էր բերում մեծ ազդե- ցութիւն։ Դէպի իր պաշտպանած գործի արդարութիւնը ունեցած ներքին համոզ- մունքի եռանդը, հազուագիւտ անկեղծու- թիւնը և հոգեկան մեծ նրբութիւնը և քաղաքավարութիւնը յարգանք էին ներ- շնչում դէպի նրա անձնուիրութիւնը և թովիչ ներգործութիւն էին անում նոյն- իսկ նրա հակառակորդների վրա։ Պետ- րօգրադում մեծ վշտով էին խօսում նրա կորստեան մասին բոլոր դեմօկրատական և առաջադիմական կուսակցութիւնների և խմբակցութիւնների ներկայացուցիչ- ները։ Այդ շարքերում Ալէքսանդր Մի- խայլովիչ թշնամիներ չունէր։ Կուսակ- ցական հակառակորդների խօսքին յար- գանքը վայելելը աջողվում է միայն բա- ցառիկ անձնուիրութիւններին։

Կոլիւբակինը ընկաւ իր այժեղի լիա- կատար ծաղկման ժամանակ, այն բոպէին, երբ անցքերի պատմական ընթացքը ա- ռաջ են քաշում և հերթի դնում հասարա- կան կարևորութիւն ունեցող խնդիրներ։ Այսպիսի բոպէներին Կոլիւբակինները երկրի համար անհրաժեշտ են, և նրանց կորուստը ծանր է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կէրչ, 31 յունվարի

Մեր 14 տարեկան պատանի որդին՝ Հմա- յեակ Խաչիկեան, որ անցեալ տարուան աշ- նան վերջերում Կարսկի նահանգի Խրայ- վորօն քաղաքը ղրկած էինք հայ վարպե- տի մը քով շաքարահացի (կանդիտէրսկիի) արհեստը սովրելու, մեզ անծանօթ պատ- ճառաւ ասկէ 2 ամիս առաջ, դեկտ. 7—8-ին օրերը, իր արհեստը ձգեր և անցեր-գացեր է Ռօստով՝ թերևս հայ կամաւորներու խմբերուն խառնուելու։ Խրայվորօնէն իր վարպետէն ստացածս վերջին նամակն այս կարծիքը կը յայտնէ։

Ուստի կը խնդրեմ Ռօստովի հայ կամա- ւորներն արձանագրող կոմիտէին և կամ ա- նոնց, որոնք գիտեն այս մասին ունէ տեղե- կութիւն, որ յանուն մարդասիրութեան՝ մեզ յայտնեն, թէ դեկտեմբերի սկիզբնե- րը Խարկովի հայ կամաւորներու հետ Հմայեակ Խաչիկեան անուն պատանի մը, 14 տարեկան, ստուգիւ եկա՞ծ է Ռօստով։

Տղային արտաքին դիմագծութիւնքն են. միջահասակ, ցորենագոյն թուխ դէմքով, լեցուն երեսով, սև և խոշոր աչքերով, սև յօնքերով, մանր և հորիզոնական քթով, միջակ մեծութեան բերանով։

Յարգելի խմբագրութենէդ աղաչանօք կը խնդրեմ, որ բարեխղճութիւն ունենաք գրել և հարցնել Ռօստով և մեզ տեղե- կացնել։ Այս 2 ամիս է աղաս կորած է, լուր չկայ, խաբար չկայ. այդ մասին ես ընտանիքս գիշեր ցերեկ անհանգիստ ենք։

Մեր հասցէն է. Керчь (Таврич. губ.) Феодосіевская ул., № 7, д. Мюронова, ինձ։

Յովհ. Խաչիկեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐ.

Այսու հրապարակօրէն իմ ջերմ շնորհակա- լութիւնս եմ յայտնում Թիֆլիսում յայտնի ոսկրաբոյժ պ. Արտէմ Բաշիաշվիլիին, որ իր յատուկ փորձառութեամբ և մասնագի- տութեամբ և, որ ամենագլխաւորն է, առանց նիւթական ակնկալութեան, կարճ ժամա- նակում և ամենակոնկրետ միջոցներով հի- նաւորապէս բժշկեց իմ լինամեայ որդու կոտրված ձեռքը, որի առողջացնելու հա- մար, բժիշկների կարծիքով, անհրաժեշտ է նախ՝ նիւթական զոհաբերութիւն և ապա երկար բժշկութիւն։ Գործնականբերը որ- շում է մարդու պատրաստակամութիւնն և շնորհքը։

Բ. Բերինեան

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53 ր. երեկ.
	» Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր. երեկ.
	» Բօրժոմ	3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51 ր. առաւ.
	Ջուլֆայից —	6 ժ. 53 ր. առաւ.
	Բօրժոմից —	7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեան

Հիմնված 1880 Թ.

(Գուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկա- կան խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներաուժութիւն, վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և խայրեց հիւանդութ. և ծախկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և բաթ. երեխայից ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—28

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

մի-յարկանի տուն, նկուղը և մարաքը, 285 քառ. սաժ. հողամասով, Նիկոլայեվսկա- յա փողոցի վրա։ Պայմանների մասին դիմել Օրբելիանովսկայա փողոցի № (տ.օ.) 101. 2—1

ԵՐԿՐԱՉԱՓԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

յայտարարվում է, որ յիշեալ Վարչութեան թոյլտուութեամբ և նրա հսկողութեան ներքոյ ապրիլի 15-ից ս. թ. բացվում է Պետրոգրադի I Պոլիտեխնիկական կուրսերին կից

ԵՐԿՐԱՉԱՓ ՏԵԽՆԻԿՆԵՐԻ ՄԻԱՄԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Աւարտողներին Վարչութիւնը կը հաշվի թեկնածուներ երկրաչափների օգնականների պաշտօնի համար՝ տարեկան 600 ր. ռոճիկով, անկախ՝ աշխատանքի համար առանձին պէս ստանալի վարձից։ Աշակերտների թիւը սահմանափակ է։ Պայմանները կարելի է անձամբ կամ պօստով ստանալ Դասընթացքների Դիւանատնից.
Петроградъ, Б. Ружейная ул., д. № 6. Телефонъ № 99—90.

(2.) (П. 8482) 2—1

Գեղարւեստ

Գրական, արուեստագիտական, երաժշտական պատկերազարդ հանդէս

Խմբագրութեամբ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Թիֆլիսում

—◆—◆—

Լոյս են տեսել I, II, III, IV և VI գրքերը։

Խմբագրվում է եւ շուտով տպագրութեան կը յանձնվի VI ԳԻՐՔԸ, որը պարունակելու է ի միջի այլոց.—Գրական բաժնում՝ Խաչ. Աբովեանի մի անտիպ վէպը և Աւ. Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարին» (ամբողջութեամբ)։ Երաժշտական բաժնում՝ «Հայոց ազգային հիմնը»։ Պատկերների բաժնում՝ «Պատերազմը գեղարուեստի մէջ» (ռազմական նկարչութեան գլուխ գործոցները)։

Իւրաքանչիւր գիրքն արժէ ճանապարհածախսով 2 ր. 50 կոպ.։ Բացված է բաժանորդագրութիւն V և VI գրքերի համար 4 րուբլի։
Մեր նախկին բաժանորդները, որոնք վճարել են 10 րուբլի, ստանալու են և V և VI գրքերը, տարաքաղաքացիք աւելացնելով ճանապարհածախսը 1 րուբլի. իսկ գրքի բաժանորդները, որոնք կը ցանկանան ձեռք բերել նաև նախորդ տակաւթիւ գրքերը, պէտք է վճարեն միասին 12 րուբլի։
Խմբագրութեան հասցէն՝ Վանքի-Մեծ փողոց, տ. № 4 (ժամը 4—7-ը)։ Օտար տեղերից դիմել՝ Тифлисъ, редакція «Гехарвестъ», կամ Tiflis, Rédaction «Gegharvest». Թիֆլիսում կարելի է բաժանորդագրվել նաև «Գուտենբերգ» և «Գիր» գրախանութներում։
Տպագրվում է Գ. Լևոնեանի «Աշխարհէ աշխարհ» պատկերազարդ աշխատութեան երկրորդ պրակը։ Ա. և Բ. պրակները միասին ճանապարհածախսով 1 րուբլի։ (2.) 88 5—

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.